

PERSPECTIVA ESCOLAR 97

Publicació de «Rosa Sensat»

Setembre 1985

Salut i educació:

drogodependència

drogodependència

drogodependència

drogodependència



INDEX	
Salut i educació. Drogodependència	1
SALUT I EDUCACIÓ. DROGODEPENDÈNCIA	
1. <i>Sobre la fenomenologia de la drogodependència juvenil,</i> per Jordi Vila-Abadal i Vilaplana	2
2. <i>Drogar-se a l'adolescència,</i> per Jaume Funes Artiaga	10
3. <i>L'acció educativa i l'escola en la prevenció de les drogodependències,</i> per Victor Martí i Carrasco	14
4. <i>Acció institucional. Reflexions sobre la toxicomania,</i> per Maria Martínez Soler i Teresa Cirera Codina	19
5. <i>La prevenció de la drogodependència: una metodologia de treball</i> <i>per a un estil de vida,</i> per Rosa Costa Pau	23
ESCOLA	
Experiències escolars	
<i>L'estudi del barri a l'escola,</i> per Josep M. Sorribas	34
<i>L'ús de diferents tipus de llenguatges al cicle superior,</i> per Fina Serra i Joan Riart	41
Fitxes àudio-visuals	
<i>El nen que caçava ocells,</i> pel Seminari d'àudio-visuals de Rosa Sensat	45
Diversos	
<i>La FOPI al Bergadà,</i> pel Grup de Mestres per a la Catalànització de l'Escola	49
NOTÍCIES DE L'ASSOCIACIÓ	
<i>20.ª Escola d'Estiu 1985</i>	53
ACTUALITAT	
Textos legals	55
Literatura infantil	
<i>De Martín Vigil a Peter Härtling: la novella per a joves,</i> per Núria Ventura	57
<i>Foto coberta: Farmàcia Sureda Casamor de Blanes</i>	



Perspectiva Escolar

Edició i Administració: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat» - Còrsega, 271.
Tel. 237 07 01 - 08008 Barcelona

Consell de Redacció: Rosa Carrió, Mercè Comas, Montserrat Company, Biel Dalmau, Mercè Fluvià, Jordi Maduell, Marta Mata, Lurdes Molina, Josep M. Utgés

Director: Jordi Tomàs

Secretària de Redacció: Lourdes Reyes

Distribució a llibreries: Arc de Berà - Lluïl, 10-14, B-5

Subscripcions: a.a.p.s.a. «Rosa Sensat»

Fotògraf: Josep Gri

Composició: Fernández, Borrell, 168

Impremta: I. Juvenil, Maracaibo, 11

Realització tècnica: KETRES, Tel. 253 36 00

Dipòsit legal: B. 2.090-1975 — ISBN: 0210-2331

Subscripció anual: 2.700 ptes. — P.V.P. 300 ptes.

SALUT I EDUCACIO. DROGODEPENDENCIA

Gosem presentar un tema monogràfic difícil i d'una importància social, cultural i educativa extraordinària. La prova d'això és que sembla que els governs i les institucions tant públiques com privades van transformant una política de tractament de casos per una altra de prevenció, de mirada més llunyana.

Aquest és el cas de les accions regulades, en l'àmbit territorial de Catalunya, per la Llei 20/1985 del 25 de juliol (DOG del 7-8-85) i, en l'àmbit estatal, pel Plan Nacional sobre drogas, aprovat pel govern el 24 de juliol i que ha de tirar endavant un grup interministerial sota la presidència del ministre de Sanitat i Consum (Reial decret 1677/1985 de l'11 de setembre, BOE núm. 226).

La qüestió de la droga està sotmesa al perill de la insensibilitat col·lectiva, a causa de tant parlar-ne en tots els mitjans de comunicació de forma sensacionalista i, per tant, poc pedagògica i objectiva, fora del seu context històric. Moltes vegades oblidem el mateix contingut de la paraula: substància activa d'origen vegetal, o animal, per a usos terapèutics i que històricament i encara avui és usada positivament en la difícil, però moltes vegades també gratificant relació de grups humans amb la naturalesa i amb els altres i en la malaltia. Clar que aquest és un sentit genèric de droga que abraça molts tipus diferents de substància i que, si més no, caldrà distingir sempre entre un ús moderat i beneficiós i un abús nociu. En tot cas, aquest número, que se centra en les drogues que produeixen dependència, intenta situar el problema en un àmbit més global que el de l'estricta consum de drogues i analitza les possibles causes socials i polítiques que afavoreixen la seva extensió, a més de les experiències de tractament institucionals o personals, públiques o privades.

El nostre desig és que aquests articles siguin útils per als mestres i educadors perquè pensem que la seva responsabilitat i influència en la bona informació i sobretot en la prevenció pot ser decisiva, comptant però que una solució radical del problema no es pot deslligar de transformacions també radicals de la nostra societat.



SOBRE LA FENOMENOLOGIA DE LA DROGODEPENDÈNCIA JUVENIL

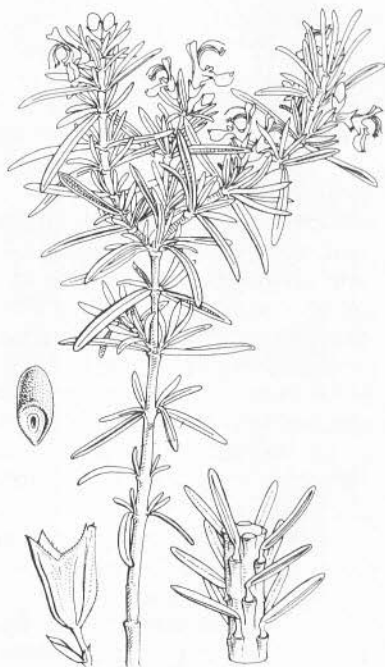
per Jordi Vila-Abadal i Vilaplana

Les coordenades del fenomen

Aquest intent d'explicar la fenomenologia de la toxicomania o drogodependència juvenil, el delimitem entre dues coordenades: la primera és que la toxicomania a què ens referim és l'heroïnomania, perquè és el prototipus i la principal toxicomania juvenil (amb un llenguatge que no està de moda, però que té una capacitat de distinció lògica que tampoc no està de moda, diríem que l'heroïnomania és el principal analogat de les toxicomanies juvenils). I l'altra coordenada és que la joventut a què ens referim és la joventut dels països de civilització judeocristiana i, encara, aquells que no pertanyen al tercer món.

Els joves dels altres països presenten unes característiques massa diferents per poder-los englobar en el mateix fenomen que tractem.

Potser cal dir que no excloum les joventuts dels anomenats països de l'est europeu perquè, malgrat tot els condicionaments socio-polítics, els joves d'aquests països tenen una cultura comuna (o unes característiques psico-sòcio-culturals comunes) amb els altres de la civilització judeocristiana. I la prova és que l'heroïnomania hi està tan o més infiltrada (a Polònia, per exemple, hi ha un índex d'heroïnòmans joves superior a la nostra) o s'hi està infiltrant.



Romani (*Rosmarinus officinalis*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981

Característiques essencials del fenomen

Les principals característiques socio-culturals del fenomen són les següents:

1) Per primera vegada a la història, una part considerable dels joves d'aquests països (un 2 % pel cap baix) està afectada d'una drogodependència.

2) És una drogodependència illegal.

3) Per primera vegada a la història es dona una toxicomania exclusivament juvenil (els casos d'adults heroïnòmans són les poques excepcions que confirmen la regla i la majoria són adults perquè encara arrossegueu la toxicomania contreta a la seva joventut).

4) Per primera vegada a la història uns joves es droguen no «per fer com fan els grans», sinó per *no fer* com fan els grans.

5) No solament ho fan per no fer com fan els grans, sinó que ho fan *en contra dels grans*.

Aquest darrer punt necessita ser especialment comentat; els altres són prou evidents per no haver-ho de fer.

En efecte, l'actitud de l'heroïnòman és una presa de posició, no solament al marge dels grans, sinó fins i tot en *contra* dels grans. Amb això, no volem dir que sigui una posició plenament conscient, però que, amb més o menys consciència és una actitud *en contra*, sí. Perquè, de fet, poques coses poden fer els joves que afectin tant els grans com fer-se heroïnòmans. Si prenem els pares, que per als joves és un punt de referència inevitable en tota relació amb els grans, poques coses poden fer-los sofrir tant i enfonsar-los tan profundament com tenir un fill toxicòman (la primera vegada que vaig sentir dir a una mare que s'estimaria més veure morta la seva filla que no pas veure-la *d'aquella manera*, gairebé em va escandalitzar; després, però, la vaig comprendre perfectament).

Pensem que avui dia és més terrible per a uns pares que un fill *se'ls* faci toxicòman que no ho era, fa uns anys, *tenir* una filla prostituta o que un fill *els* sortís «maricón» (recordem que l'acceptació social de l'homosexualitat és tan recent que per molts encara no ha arribat) o que *se'ls* casés amb una negra (la qüestió racial tampoc no estava ni està superada a tal nivell). Però no són solament els pares els afectats per la toxicomania dels

joves perquè, en general, tota la gent gran té horror, quasi terror, dels ionquis.

3

Origen del fenomen nou

Es tracta, doncs, d'un fenomen psico-socio-cultural *nou*, és a dir, diferent dels que s'havien donat fins ara. Per entendre'l més, però, hem de considerar-ne altres característiques. Una d'elles és el seu origen històric. Si ho mirem bé, veurem que hi ha dos moments històrics de gran transcendència, i força semblants entre ells, que són a l'origen de l'heroïnomania juvenil.

Aquests dos fets són: la participació forçada de la joventut USA a la guerra del Vietnam i la derrota de la revolució juvenil del Maig del 68. Fixem-nos bé en «*participació forçada*» i «*derrota*».

Per captar l'abast d'aquests dos moments hem de fer notar uns certs factors distintius que els configuren. Pel que fa al primer, no podem passar per alt que són els soldats nord-americans, que es veuen forçats a una guerra inacceptable i especialment bèstia, els qui contreen l'heroïnomania. I que, en canvi, no la contreen, ni els soldats francesos antecessors dels americans al Vietnam, ni tampoc els soldats del Vietcong que lluiten en el mateix país i al mateix temps que aquells últims.

Pel que fa al segon fet històric, cal fer notar que els joves, que varen començar a drogar-se amb l'heroïna *després* de la derrota del 68, eren els mateixos que varen protagonitzar la contestació i revolta, anteriors a la derrota i que durant les quals no es drogaven amb drogues dissolutives, com l'heroïna, sinó, en tot cas, amb altres drogues de caràcter estimulants o psicodèlics.

Aquests dos fets fonamentals en l'origen de l'heroïnomania juvenil tenen de comú de cara a la joventut que els va sofrir que foren dos fets extremadament penibles.

Per què són dos fets tan penibles?

Per comprendre la importància mortificant (en el sentit etimològic de la paraula) d'aquests dos fets per a la joventut cal que considerem en quin moment es van produir.

4 La joventut estava aconseguint, segurament per primera vegada a la història, la seva consciència de classe o de col·lectiu diferenciat de la resta del conjunt social. Per primera vegada a la història eren ells, els joves, els qui prenién consciència de la seva identitat com a unitat social autònoma i assumien la iniciativa i el protagonisme de la seva acció. Per primera vegada el col·lectiu jove es «veia al mirall» i es reconeixia com a subjecte amb identitat pròpia, independent del col·lectiu dels grans.

Fins aleshores els joves només havien estat els elements joves dels diversos col·lectius de gent gran: els joves d'Acció Catòlica, els joves socialistes, els joves militars, els joves liberals, els joves futbolistes, etc. Ara no, ara esdevenien els joves a seques, ben diferenciats de tots els col·lectius d'adults.

Per primera vegada a la història (recordo que parlem de les civilitzacions judeo-cristianes) els joves trenquen el cordó umbilical amb el món adult.

Són molts els factors que varen fer madurar la gestació i provocar aquest part, i no els podem considerar tots aquí. Però n'hi ha un d'essencial que no podem callar, i és que el principal desencadenant de la diferenciació del col·lectiu jove fou la presa de consciència de la injustícia, la deshumanització i l'absurditat de la societat on vivien i que era protagonitzada pels grans. Per això la seva arribada a la consciència d'identitat va anar unida al rebuig de la societat que els oferien els adults, per un cantó, i, per l'altre, a l'aspiració il·lusionada de poder construir una altra societat totalment diferent. Hi ha, doncs, simultaneïtat del néixer a l'existència autònoma i de rebutjar la societat *dels adults* i, per tant, de somiar una societat ideal.

La dura realitat

Doncs bé, aquest doble esclat de néixer a l'existència pròpia i de meravellar-se



amb la idea del nou món que construïren va topar de cop i volta amb la més negra, aclaparadora i contradictòria realitat. Els joves americans que anaven a parar al Vietnam es trobaven sobtadament obligats a fer una guerra injusta, inhumana i bèstia en unes mesures inimaginables. És a dir, es trobaven amb una realitat que era la contradicció per antonomàsia de la seva il·lusió.

I recordem que si la il·lusió els va néixer per contraposició a la llei de vida que imposaven els grans a la societat, també ara eren els grans els qui els obligaven a fer aquella guerra, que era negació absoluta dels seus ideals.

I pel que fa a la derrota del Maig francès, passa una cosa per l'estil. La revolta dels joves fou el part de la naixença a la vida pròpia. Però, tot just nats, es troben amb la negació més rotunda i obtusa de la societat adulta que estronca tota la seva il·lusió i no els deixa ni un bri d'esperança.

Des d'aquests dos moments, doncs, els joves de les nostres cultures (els joves catalans mantenen la il·lusió fins al canvi de règim polític, però després se'n desencisen perquè no fou també un canvi de sistema de vida, que era el que realment anhelen), els joves de les nostres cultures, dic, es troben amb aquesta profunda contradicció: que han nascut com a subjectes amb identitat pròpia en el món, però que en aquest món no hi ha lloc per a ells.

La situació es perpetua i empitjora

Al principi de prendre consciència de si mateixos, es troben que no se'ls concedeix lloc al món per a les seves il·lusions i ideals. Després, a mesura que apareix i va creixent la crisi, no sols de valors sinó també l'econòmica, cada cop se'ls concedeix menys lloc.

En efecte, en un començ no hi ha lloc per a les seves il·lusions, ideals i esperances; després cada cop hi ha menys lloc per al seu treball i col·locació, després, i com a conseqüència, ja no hi ha ni lloc físic per a poder viure separats de la gent gran perquè no tenen possibilitats econòmiques per obtenir-lo... En resum, que es troben subjectes autònoms, sí, però en un món on més aviat fan nosa.

Heus aquí, doncs, l'essència del fenomen que marca la joventut d'avui dia: és una joventut que pren consciència de la seva identitat al si d'una societat que recela de la seva existència.

Aquestes són les dades fonamentals i fenomenològiques de la situació de *tota* la joventut d'avui dia (recordo que parlem de les joventuts de les nostres cultures).

Per això ara se sent impulsada cap a un doble moviment: el de *renunciar* a l'existència i/o el de fer-se un lloc, sigui com sigui. Així, doncs, els uns, pocs, cerquen la negació de l'existència en el suïcidi, ras i curt. D'altres van a la renúncia de l'existència i a la creació d'un lloc propi, ideal i fictici, endinsant-se en el món «màgic» de l'heroïnomania. D'altres fan quelcom força equivalent amb l'addicció a alguna



6 de les múltiples sectes que van a la seva pesca. D'altres troben el seu lloc físic simplement al carrer (és a dir: places, cantonades, bars, discoteques, etc.). D'altres, en canvi, renuncien a la seva existència autònoma amb l'esperança de trobar un lloc: són els possibilistes, cada dia més nombrosos, que s'amarren a les fal·lilles dels grans tan estretament que confien poder-se ficar en el mateix lloc que ells (són els que la societat acostuma a anomenar normals). D'altres practiquen altres cabrioles i es «busquen la vida», com sigui, etc.

Explicacions fenomenològica i individual de la toxicomania juvenil

L'explicació fenomenològica de la toxicomania (recordo, l'heroïnomania) juvenil creiem que radica en aquesta contradicció tan profunda que afecta tot el col·lectiu jove dels nostres països: tenir consciència de tal i sentir negat el seu dret a l'existència. Aquest fenomen està a la base de l'heroïnomania o d'altres conductes «anormals» de molts joves d'ara.

A partir d'aquesta base fenomenològica, després, per explicar el perquè uns joves es droguen i altres no (d'altres es fan de sectes, d'altres es resignen, d'altres es «busquen la vida», d'altres, més dotats, ho superen tot, etc.), gairebé totes les teories en voga són versemblants: la del «mirall trencat» de l'Olivenstein (tot i que no deixa de ser sorprenent una trencadissa còsmica de miralls com la que estariem contemplant); les antropològiques dels significats simbòlics o de les subcultures d'ús d'una substància màgica; la de la pèrdua (o la no-trobada) de l'estatus o rol social; la de la impossibilitat de rompre el cordó umbilical psicològic amb els pares, o dels pares amb els fills, dels partidaris de la teràpia familiar i sistèmica; la dels reforçaments condicionats dels conductistes; la de la falta natural d'unes certes endorfines dels psicobiòlegs; la de la falta de gratificacions sensitives de les teories existencialistes; la de les personalitats psicopàtiques, hipomaníacques o depressives, d'altres científics, etc.

Moltes d'aquestes teories són versemblants, però cap d'elles no ens explica perquè ha aparegut aquesta toxicomania juvenil en les nostres cultures i per què ha aparegut precisament ara. En canvi, te-

nint present els fenòmens que hem esmentat, comprenem molt bé que la joventut d'ara es trobi en una situació existencialment contradictòria: per una part té consciència de la seva identitat diferenciada i per altra veu negat el seu dret a l'existència.

Perduració del fenomen

Es lògic preguntar-se per què, donats els fenòmens que esmentem, una part de la joventut ha escollit el camí de l'heroïnomania.

Ja hem dit que també una part ha escollit altres camins, com, per exemple, el de les sectes, que és psicològicament molt semblant al de l'heroïnomania; que és un camí de rebuig i fugida d'un món que no els admet, d'entrada a un altre món aparentment perfecte i feliç, i, al mateix temps, de càstig als adults per la màxima separació d'ells, moralment parlant. És força semblant el camí seguit pel suïcida, però del suïcida que pretén morir en la felicitat.

El sol fet de la disponibilitat de la droga i, per tant, de l'oferta no explica el fenomen. D'heroïna, n'hi ha des de finals del segle passat i des d'aleshores hi ha hagut sempre pocs o molts heroïnòmans marginals, però l'heroïnomania juvenil no apareix fins que la joventut no s'ha trobat en unes circumstàncies propícies, és a dir, en circumstàncies *marginals* també. Com tampoc no s'ha donat l'adhesió massiva de joves a sectes, ni la presa de postura del «passotisme» juvenil, que és una altra forma de marginació, fins ara. Perquè ara és quan es donen les condicions necessàries perquè la joventut busqui una situació marginal o s'hi trobi. I ja hem dit que aquestes condicions són fonamentalment dues: la presa de consciència de la seva identitat i el refús que rep per part de la resta del cos social. El fet que uns joves segueixin el camí de la droga, uns altres el de les sectes, d'altres el «passotisme», d'altres s'entusiasmin amb l'estètica punk, d'altres es resignin, siguin possibilistes o actuïn dintre els patrons considerats normals, depèn del conjunt de factors particulars que recauen en la vida de cada jove. En el cas dels heroïnòmans intervenen, a part dels dos fonamentals que hem dit, d'altres comuns a la generalitat de la nostra joventut, com



Ortiga gran (*Urtica dioica*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editoria s. a. Barcelona - 1981

són: haver estat pujats dins d'un consumisme il·limitat i irracional que els ha fet sovint àvids de tot consum desproporcionat i incapaços de frustració, trobar-se faltats d'al·licients en una societat sense valors i ideals, sentir l'angoixa de l'entrada a un món adult hostil, competitiu al màxim i agressiu, i viure amb la incertesa d'un futur sempre amenaçat per la possibilitat d'un estrall nuclear.

Aquests i altres factors condicionen la vida de la joventut actual i afavoreixen els seus variats intents de fugida. Un d'ells, especialment greu, és el de la toxicomania, però no és l'únic, com ja hem vist.

Les variacions dels anys accentuen la marginació

Des del Maig del 68 fins ara les condicions dels joves han variat molt, sens dubte. Ara, en general, no trobem que les seves relacions amb els grans tinguin el caràcter típicament tempestuós d'anys endarrera, que la contestació sigui constant i que els fills marxin de casa amb tanta facilitat i freqüència com ho feien els seus antecessors de deu o cinc anys abans.

Però això no indica pas que hagi augmentat gaire l'entesa entre joves i grans. El que passa és que la falta de mitjans econòmics no permet als primers separar-se físicament de la família, ja que a casa tenen lloc per dormir assegurat i moltes més possibilitats de menjar. La contigüitat forçada, que se'n segueix, però, fa sentir-los més encadenats encara als adults i la separació moral entre els uns i els altres augmenta.

D'altra part, els joves sense feina que es queden a casa, o hi tornen per necessitat, ja no són els elements d'aportació econòmica i promoció social de la família com eren abans, sinó més aviat una càrrega sense compensacions. D'aquí ve el fet que si, fins fa pocs anys, eren els joves els qui «passaven» dels adults, ara ja comencen els grans a «passar» dels joves. La separació moral entre ells i la marginació dels segons, doncs, es fan més grans. També això explica, d'altra banda, que hi hagi tants adolescents i joves que busquin el *seu* espai al carrer, on encara hi ha menys influència dels grans i els models socials que es transmeten són els de la marginació.

Amb tot el que hem dit, comprendrem que no és fàcil que els joves, encara que no trobin lloc com a tals en aquesta societat, tornin a prendre una actitud de menors, subordinada als adults, com tenien abans dels famosos anys seixanta, època de l'emancipació. La raó principal per pensar-ho és que els grans no han aconseguit encara recuperar el prestigi als ulls dels joves. I això sembla difícil d'aconseguir mentre la societat no recuperi uns valors que siguin convinents



8 als ulls juvenils i mentre l'habilitat social més important sigui el domini de la tecnologia. Perquè és una disciplina en constant renovació i el factor experiència, que era abans la principal raó de la superioritat dels més vells, ha deixat de tenir valor, i la dificultat, en canvi, d'acostumar-se a les innovacions contínues de la tècnica és motiu de desprestigi. Així, doncs, encara que admetéssim la possibilitat, molt dubtosa, que la joventut, que s'ha emancipat moralment dels grans, pogués tornar a dependre'n, el predomini de la tècnica en la societat actual ho faria molt difícil.

Tot plegat fa pensar que l'emancipació moral dels joves i, al mateix temps, la seva marginació continuaran. L'emancipació, en principi, està molt bé, però cal que els subjectes hagin adquirit la maduresa suficient per assumir-la, cosa que no sempre es dona, pels motius que hem exposat més amunt i per d'altres que no tenim lloc suficient d'exposar aquí.

La marginació, en canvi, ens sembla ro-tundament negativa.

Hi ha una altra circumstància, relacionada íntimament i lògicament amb l'emancipació i la marginació i que fa més difícil encara recuperar l'harmonia entre joves i grans; i és que els joves, com és lògic, se senten molt poc o gens responsables d'una societat que no han fet, que no ha acceptat les propostes de renovació de les generacions joves precedents i que els margina cada cop més; i al si de la qual ningú no els ha demanat permís per posar-los.

Possibilisme actual

De totes les consideracions fetes se'n podria deduir que la toxicomania juvenil està destinada a créixer exponencialment. Però no és forçós que sigui així. Primerament, perquè no deixa de ser una moda de la marginació i la marginació també té models canviants com totes les modes. Després s'ha de considerar que l'heroïno-mania, que mai no ha estat una resposta socialment revolucionària, sinó una reacció individual estèril posterior al fracàs revolucionari, comença a ésser sospesada diferentment per part de l'adolescència i joventut d'ara.

S'ha de tenir en compte que, després de tants anys d'esterilitat de les actituds

«passotes» i allisonats per una penúria econòmica que ja fa temps que es fa sentir, els joves, en general, es van tornant més possibilistes, i s'hi pensen més abans d'embarcar-se en aventures molt exposades. Sabent, doncs, que el «cavall» té un galop molt perillós, no és estrany que comencin a mirar-se'l amb prevenció. És possible, en canvi, que es vagin inclinant preferentment per la cocaïna, que es posa de moda perquè té un caràcter més recreatiu i lliga més amb l'esnobisme d'una societat que intenta evadir-se de la trista realitat muntant-se la «movidia» (que no és res més que un «viva la virgen» desresponsabilitzat), i perquè dintre de tot, la cocaïna no és tan perillosa com el «cavall».

Mentrestant, però, els drogodependents de l'heroïna encara van creixent en nombre al nostre país. Sobretot entre els adolescents i joves dels grups socio-econòmics més castigats. Pot ser molt bé que, en part, sigui per la situació desesperada en què es troben molts joves d'aquests medis i, en part, sobretot, perquè el tràfic de drogues és una de les poques maneres que troben alguns de «buscar-se la vida».

Resum

En resum, doncs, creiem que a la base de la drogodependència juvenil com a fenomen social hi ha la contradicció profunda que sofreix generalment tota la joventut de les nostres cultures, entre la presa de consciència col·lectiva de realitat autònoma i el refús, primerament ideològic, però actualment també econòmic, que rep per part de la societat.

Que aquesta contradicció esdevé més patògena perquè la societat de producció i consum il·limitats ha fet que sovint els joves fossin consumistes irracionals i incapaces de suportar la frustració, que no trobessin al·licients morals vàlids en un món sense ideals i sentissin una profunda angoixa davant la perspectiva d'entrar en una societat adulta altament competitiva i agressiva, i d'un futur amenaçat pel perill nuclear.

Que en aquestes circumstàncies molts joves són temptats per l'evasió. Que aquesta pot tenir moltes formes i pot anar des de l'heroïnomania (que espanta el personal) fins a la resignació acomodada-

tiva (que el deixa molt tranquil), passant per les sectes, els «passotismes», etc.

Que el fet de seguir una o altra d'aquestes evasions, o de ser capaç de no seguir-ne cap, depèn de les circumstàncies psico-socials de cada u (personalitat més o menys dissocial, condició familiar, pressió de grup, estat econòmic, qualitat del medi ambient, pressió de l'oferta, etc.).

Que els últims anys, a causa de la crisi econòmica sobretot, s'aguditza la contradicció entre el ser jove i sentir-se refusat per la societat. I que a causa d'això molts joves adopten paradoxalment una actitud més possibilista: per una part, s'apunten força a la fugida endavant que fa la societat, practicant una certa alegria de viure forçada (la «movida»), per amagar-se la gravetat de la crisi que sofreix i oblidar-se del perill nuclear; i, per altra part, conviuen menys conflictivament amb els grans que no poden evitar, però amb

una comunicació pròpia d'aquells que no tenen entre si res en comú. **9**

Que això queda confirmat per l'assentiment (inclosa l'heroïnomania) no són un mal en si, sinó la conseqüència o complicació d'un mal anterior: el de la contradicció existencial esmentada que sofreix el jove entre la consciència del seu ésser juvenil i la de veure's refusat per la societat.

Que això queda confirmat per l'assentiment universal que sosté que l'única prevenció vàlida de les toxicomanies consisteix a fer que la interrelació entre els individus i el seu medi sigui plenament realitzadora.

No ens han de preocupar tant per què els joves es droguen, com per què es veuen empesos a fer-ho, ja que en l'estudi d'aquest últim «per què» trobarem la fenomenologia que ens cal saber com a educadors.





DROGAR-SE A L'ADOLESCÈNCIA

per **Jaume Funes Artiaga**

Ja fa temps que els lectors de «Perspectiva Escolar» coneixen la meua insistència enutjosa a diferenciar els adolescents, a insistir que cada medi genera pre-adolescents i adolescents diversos. Cal que quedi clar, ara, que el fet de consumir una droga tampoc no els unifica. No tenim drogaaddictes que són adolescents sinó adolescents diversos que entre altres activitats, idees, vivències i relacions usen i consumeixen drogues diverses. Per bé que el consum d'una droga de gran poder destructor, com l'heroïna, sembli unificar-los, la diversitat de fons roman i caldrà tenir-la en compte per tal de prevenir, atendre i recuperar.

Insisteixo, d'entrada, en aquestes idees perquè em preocupen els mecanismes amb els quals tendim a simplificar aquells problemes complexos l'abordatge dels quals ens és desconegut. En el cicle superior, en aquest període d'educació fins als 16 anys, un educador només podrà abordar la part que li toqui de les toxicomanies si coneix com són aquests alumnes que s'estan transformant en adolescents, si ja intervé en el seu procés maduratiu, si comprèn el significat i valor concret que ells concedeixen a cada consum.

Sintetitzant ja aquest plantejament, m'ocuparé de les relacions conflictives entre consum de drogues i evolució adolescent, tot assenyalant alguns problemes específics i l'habitual absència de respostes amb què avui dia encara ens trobem. Són les incògnites derivades del trobament d'un individu específic, que es troba en un moment de la seva vida evolutiva, que

pertany a un medi social concret i que es troba amb drogues diverses. Ens fixarem especialment en les derivades d'aquesta en una etapa educativa de pas entre la maduresa infantil i la joventut.

La normalització d'allò que és «no-normal»

Una de les qüestions problemàtiques de fons de totes les adolescències dels anys 80 és la seva llarga —o indefinida— duració. El que havia estat un període breu, transitori, s'ha convertit en una llarga etapa que, entre altres conflictes, provoca la consideració com a estables de vivències, relacions, estils de vida, etc., que haurien de ser només provisionals.

El període de transformació adolescent és una etapa d'enorme plasticitat, en la qual els esdeveniments i les experiències tenen una gran possibilitat d'impacte, una gran resonància afectiva i vital.

Si juntament amb aquestes dues dades introduïm el consum de determinades drogues obtindrem un gran influx dels seus efectes i un risc alt de consolidació de la toxicomania. La valoració vivencial de l'eufòria que brinda una copa de conyac, del flash d'un «pico» d'heroïna, de la imaginació suggerent que provoca un «porro» ben carregat, seran sempre molt més altes que si es produís uns anys més tard. Serien inútils totes les argumentacions per a treure-li valor, contingut, emoció o il·lusió. Un pre-adolescent, un

adolescent són subjectes amb les bateries carregades per a la vivència intensa.

El risc greu de l'ús de drogues no vindrà donat només per la potent addicció que algun producte com l'heroïna pot generar, sinó també per la recerca sistemàtica de l'estat personal que s'obté sota els efectes d'una substància com la cosa millor que ha experimentat en la seva curta vida. Acaba d'entrar en un món diferent de l'infantil i l'estat anòmal de consciència que li ofereix l'ús d'una droga pot semblar com l'únic desitjable, com el que ha d'estar present cada moment del dia.

Fa poc he escrit,¹ potser en un to una mica exagerat, que la cultura adolescent i jove dels anys 80 era una cultura del «coloque», bo i assenyalant que una part de la manera d'assimilar, interpretar, fruir, patir o, en definitiva, viure la realitat que rodeja la seva existència quotidiana, passa per la recerca i el manteniment de sensacions i emocions en què pugui trobar-se a gust. El pre-adolescent de 7è i 8è respira també aquesta atmosfera; la successió encadenada d'experiències amb drogues (començant per la cervesa) pot abocar-lo a la recerca d'aquest estat feliç recorrent només a l'ús de substàncies.

Està mancat de sentit que l'educador negui la «bondat» que un adolescent troba en les seves experiències de consum. El repte radica en com aconseguir que la vivència de moltes altres experiències de la seva vida arribi a tenir tant o més pes emocional i existencial. Partint de la gran dificultat que suposa una llarga adolescència, el model de la qual reben dels seus col·legues de més edat, la incògnita és com evitar l'estabilització de la vivència, de la sensació teòricament «no-normal».

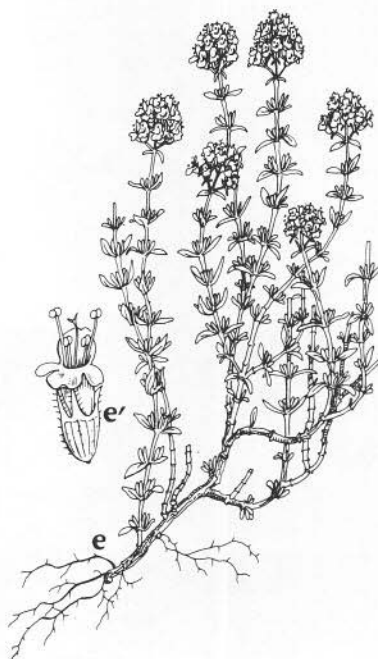
Calmar l'interior. Esborrar l'exterior

Amb raons i manifestacions diverses segons el medi, el món interior i exterior dels adolescents acostuma a ser un mar d'aigües turbulentes. D'un costat, hi ha els múltiples canvis personals a què estan sotmesos (des dels anatòmics fins als intel·lectuals), que els uns serveixen amb

tot l'entreteixit de sensacions i emocions que la seva recentment adquirida capacitat d'interiorització els permet, i els altres simplement manifesten amb l'activitat corporal o els conflictes de disciplina. De l'altre costat, l'ambigüitat i la contradicció de les demandes adultes, la sensació de ser-hi inútilment de més, a la societat, la impossibilitat de percepció del futur, etc., afegeixen compressió interior o dissociabilitat i marginació exterior.

Posar-hi droga és haver trobat la vareta màgica o el nou alcohol. Aquesta «embriaguesa» artificial que el consum facilita serveix en els uns per calmar el patiment interior, per deixar d'obsessionar-se, per no passar-s'ho malament amb un mateix; en altres fa possible passar les hores, oblidar-se dels «vells», saltar-se les normes, no entrar en la consideració del què ets i per a què serveixes als 14 anys; fa possible la goma per a esborrar una realitat exterior àmpliament conflictiva.

Amb el pas dels mesos o dels anys, el consum d'una o d'algunes drogues de manera intensa i sistemàtica els cobrirà



Farigola (*Thymus vulgaris*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981

1. J. Funes, «Cultura juvenil urbana», article incorporat a *Projecte jove*, tom III, pàgina 151, Ajuntament de Barcelona, 1985.

12 amb el seu mantell, els concentrarà entorn de la toxicomania, però la seva solució passarà per la dissolució d'aquesta simbiosi.

La intervenció educativa torna a ser una altra vegada inespecífica: passa per l'existència o no d'una persona amb la qual es pugui establir el diàleg sobre l'interior o la relació de suport sobre l'exterior. Moltes vegades l'abús d'una droga no és més que la substitució inevitable de la paraula clarificadora o el bàcul amistos en uns moments d'adolescència difícil.

Identitat toxicòmana

Però, a més, com gairebé tot el que s'esdevé en aquesta etapa evolutiva, l'ús de drogues presenta alguna relació amb la identitat i la relació. Com a subjecte a la recerca de ser alguna cosa, de notar-se com a diferent i únic, tot el que li passa pot oferir-li elements que el diferenciïn, que el constitueixin com a adolescent, lluny d'aquesta infantesa que rebutja. Com a igual entre iguals, la pressió de conformitat del grup, o dels grups de relació, constitueix com l'atmosfera que possibilita la pròpia supervivència, que aporta una part de la pròpia identitat.

En gairebé tots els medis socials, tant si són de classe «bé», com «marginats», la iniciació en el consum de drogues (des de l'alcohol fins a l'heroïna) s'assenta en pro-

cessos de relació social a través del grup. En uns casos serà simple «contagi» d'una conducta que els altres del grup d'iguals ja té. En altres serà «iniciació» a càrrec del grup dels grans als quals es desitja emular. En molts altres serà activitat participativa que semblarà que no es pot evitar sense provocar l'exclusió del grup. Sovint serà el salconduit per a sentir-se igual entre iguals.

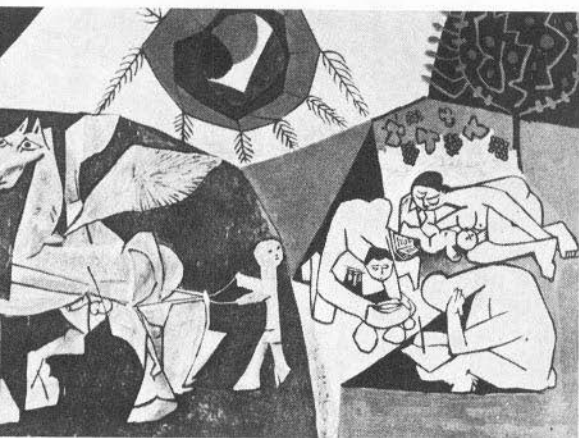
En el meu treball amb adolescents heroïnòmans no m'he topat amb un sol pare que no donés la culpa del problema a les «males companyies». Amb aquesta activitat de culpar els «altres» s'assenyala inconscientment el vessant grupal de tot fenomen adolescent. Un vessant que no podrà ser suprimit i que no hauria de ser atacat davant del noi o la noia.

Educar esdevé aquí treballar el grup al nostre abast i intentar conèixer els altres grups de referència en els quals l'alumne està implicat. Suposa ajudar a relativitzar els conflictes que li provoca, al pre-adolescent, trencar algunes uniformitats del grup,² mentre se li respectin i potenciïn d'altres. Suposa ajudar-lo en l'anàlisi de les relacions de grup i no entrar en l'atac als seus iguals, ja que enfortirem els seus vincles de pertinença. Suposa, també, que si hem de forçar la seva separació d'un grup profundament destructor li hem de brindar una altra alternativa social.

Tampoc no cal oblidar que en els grups amb més necessitats i dificultats socials, el consum de drogues està incorporat profundament a la seva vida quotidiana³ i que l'atenció/solució a la qüestió de les toxicomanies passa per l'atenció a les dificultats que experimenta el seu procés d'incorporació a la societat.

Educar és invertir

Hi ha molts més temes, però no hi ha espai a la revista. Tanmateix no voldria



2. Suggestim fer servir alguna vegada com a recursos dos excel·lents vídeos realitzats pel Grup IGIA (Gandúxer, 115, 2n.) per a la Creu Roja, sobre *Ser jove i tenir iniciativa i El grup*.

3. Per ampliar aquest tema vegeu: J. Funes, *Viure marginat però amb drogues*, a «Qüestions de Vida Cristiana», núm. 125, 1985.

acabar sense comentar alguns aspectes adults de les toxicomanies adolescents.

La pre-adolescència i l'adolescència són etapes «boges» de confessió difícil per als adults (pares, educadors, ciutadans) i aquesta dificultat acostuma a ser dipositada en cada moment, en cada context social, en un problema monotemàtic i exclusiu. Ara li toca el torn a les drogues. A l'escola o a l'ambulatori,* rebem el missatge segons el qual s'acostumen a atribuir totes les dificultats, tots els problemes, al fet que «en tal es droga», «el meu fill es droga». Acostuma a ser l'explicació màgica malgrat que l'espectador més cec podrà descobrir com aquell adolescent viu i pateix un context en el qual l'ús d'alguna droga només és l'accident complementari.

En focalitzar el conflicte en el consum d'aquella o aquelles substàncies, concentrem i canalitzem tots els conflictes d'oposició adolescent en les drogues; fem que estructurari la rebellia, la incomprensió, la dificultat entorn a la qüestió per la qual l'adult sembla preocupat excessivament convertint-la així en un veto, en una batalla contra ell que cal guanyar. En realitat poques vegades —encara que sigui la nostra angoixa principal— hauríem de presentar la primera batalla frontal contra les drogues.

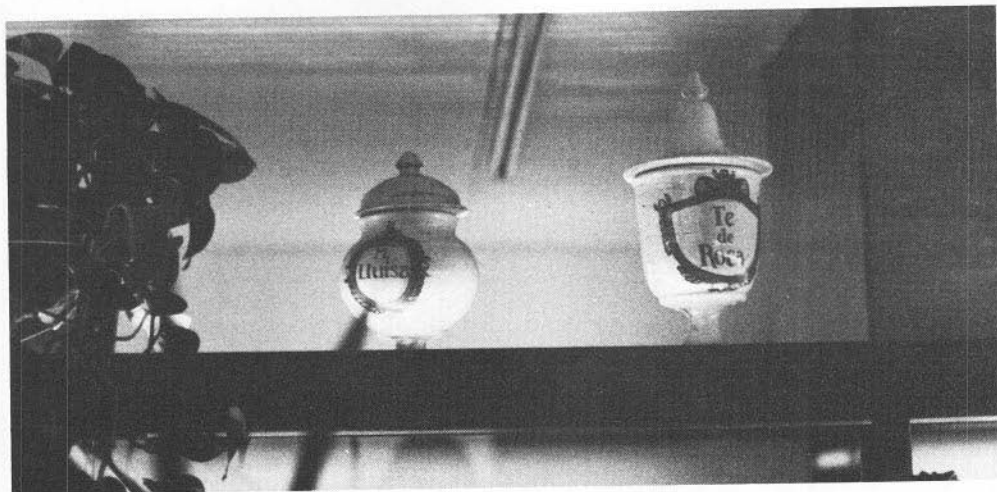
Finalment, voldria traspasar al lector amic dues angoixes, avui inevitables,

* L'autor col·labora amb el Servei de Toxicomanies de l'Hospital del Mar de Barcelona.

quan un adolescent ha entrat a fons en el consum d'algunes drogues. La primera es refereix al que sembla un paradigma crudel: el consumidor d'una droga d'efectes potents sembla que ha d'arribar a una destrucció profunda per iniciar la seva sortida d'ella, la seva recuperació definitiva. Un adolescent acostuma haver arribat només a viure la part més positiva de l'ús de drogues ¿cal esperar que es destrueixi perquè l'actuació sigui eficaç?

La segona és un problema terapèutic semblant: la recuperació d'una persona toxicòmana s'estructura generalment com un esborrar, com tancar, un període passat enllaçant novament amb la vida anterior. Quan el toxicòman és adolescent, quan s'ha iniciat a fons als seus tretze o catorze anys, ¿és possible tornar a l'etapa anterior? Un adolescent, si alguna cosa vol oblidar és la infantesa, ser considerat com un nen. Recuperar-se, ¿significarà estructurar una nova adolescència? Un adolescent toxicòman pot ser un subjecte sense existència positiva a la qual pugui tornar el dia que abandoni el consum.

Com en tots els altres aspectes entre adolescent EDUCAR ÉS INVERTIR. Les experiències positives que ajudem a crear només seran aprofitades alguns anys més tard. Com en qualsevol altra edat, en l'adolescència, la sortida o la no entrada de la toxicomania només sembla possible si prop de cada subjecte complicat o a punt de complicar-se la vida amb algunes drogues hi ha persones disponibles, persones que li presten suport.





L'ACCIÓ EDUCATIVA I L'ESCOLA EN LA PREVENCIÓ DE LES DROGODEPENDÈNCIES

per Víctor Martí i Carrasco

Antigament l'escola era l'única institució avalada per a l'adquisició del «saber teòric» i juntament amb els pares assumia l'educació dels infants. La densificació de la vida social, l'augment i sofisticació dels mitjans de comunicació, l'avenç de les noves tecnologies i l'evolució del rol de la família han fet aparèixer junt amb altres referents socials, noves formes i ocasions de formació.

Ens trobem, per tant, davant una redistribució de les tasques entre els diferents operadors de l'educació, i una renovació de les exigències en funció de la realitat de cada u.

Considerem que el sistema educatiu no pot ignorar totes aquestes noves oportunitats culturals i formatives que hi ha a la societat contemporània i que les hauria d'ordenar i classificar, posar-les en ordre i aprofundir-hi, en definitiva ser capaç de donar forma i organicitat a tota una realitat viva i rica que ens envolta.

Per tant, si som sensibles al canvi social, en el seu sentit més ampli, veurem com hi ha un nou fenomen anomenat «toxicomanies», «drogodependències», «abús de drogues tant legals com il·legals», davant el qual l'escola haurà de prendre una postura. Postura que hauria d'estar marcada per la seva obertura, per la seva disponibilitat, a partir de les seves condicions i possibilitats d'adaptació i reciclatge constant.

La institució escolar no és l'única que s'ha de plantejar una resposta davant la nova realitat que ens envolta, sinó que és

una més dins els diversos recursos amb què compta la nostra comunitat (serveis socials de base, centres d'assistència primària, hospitals generals, grups i moviments juvenils entre altres). Tots ells tenen el seu protagonisme i el seu lloc d'intervenció enfront d'un fenomen que se'n presenta tan complex i on la multifactorialitat dels seus orígens implica forçosament una diversitat i originalitat en la seva resolució i prevenció.

Es així, doncs, que l'escola, juntament amb altres institucions educatives, amb objectius similars però amb estratègies diferenciades, hauria de respondre a una exigència del cos social, i ser una eina del projecte comunitari i un instrument de regulació dels problemes socials, al costat de la seva funció pedagògica que resta implícita.

Podem destacar alguns dels trets diferencials del sistema educatiu, i que a l'ensem il·lustren com aquest és un lloc privilegiat d'intervenció:

a) *Pel públic al qual s'adreça*

L'adolescent es troba en una situació de risc, no només davant les drogodependències, sinó davant de molts altres comportaments desviats, per la seva mateixa condició d'adolescent. La toxicomania no forçosament s'ha de presentar en aquesta etapa, però sí que durant la infància i l'adolescència és on es preparen moltes dependències.

Sí, a més, partim de l'obligatorietat

escolar, això fa pensar que tota la població durant una llarga etapa de la seva vida seria part integrant d'aquest públic.

b) *Per la seva finalitat*

Si bé l'escola és el lloc per a l'aprenentatge, no pot separar-se de la seva funció com a espai on es forma la personalitat i les actituds. Això implica que l'escola, com a institució, ha de ser plantejada per servir les necessitats totals dels alumnes, si es vol que afecti realment el seu estat de salut de forma òptima.

c) *Pels mitjans amb què compta*

Canals habituals i normalitzats de relació són els més afectius quan ens plantejem un treball de prevenció i més quan aquests contempen tota una càrrega didàctica i pedagògica amb què l'adolescent ja està familiaritzat. Possibilitar la participació i responsabilització de l'alumne resulta molt més eficaç que no la teorització.

d) *Pel temps amb què es compta*

A nivell quantitatiu és molt elevat, tant pel nombre d'hores de la jornada escolar, com pels anys que es preveuen d'escolaritat. Per tant, tenim un marge de temps d'incidència gens menyspreable i on caldrà definir qualitativament el tipus d'intervenció.

e) *Pel tipus de professional que assumeix la tasca educativa*

Dels diferents professionals, el mestre és l'interlocutor més vàlid, ja que és ell qui té un millor coneixement del grup destinatari de l'acció preventiva, és ell qui manté un contacte més real, quotidià i proper amb l'adolescent dins del marc de l'escola. El mestre és qui millor coneix i valoritza les actituds i aptituds dels alumnes i per tant pot retenir millor el seu interès, i rendibilitzar i fer més eficaç un programa de prevenció.

Això no obstant, el sistema educatiu té les seves limitacions, i, per tant, hi haurà uns nivells que, excepte rares ocasions, no podrà cobrir. En efecte, quan ja s'ha establert una dependència d'un producte tòxic —caldrà veure les múltiples variabilitats— sovint les seves conseqüències



16 sobre la vida i comportament del jove (impossibilitat de seguir un horari de treball, una disponibilitat intel·lectual, unes relacions i una disciplina, etc.) impedeixen que aquest es mantingui dins el sistema educatiu, i és així que tot sovint sentirem: «no, a l'escola problemes de drogues no en tenim...».

Es per tot això, que l'escola haurà d'esmerçar tots els seus esforços en el terreny de la prevenció primària.

Quin tipus de política de prevenció

Les possibilitats són diverses. Podríem cedir al sentiment de gravetat i d'urgència d'una part de l'opinió pública, amb mesures limitades a objectius molt concrets i sovint superficials, que tendeixen a una repressió del fenomen: una actitud de control permanent per part dels educadors, la presència i intervenció de la policia en els centres escolars, el recurs d'algunes sancions disciplinàries, etcètera, podrien arribar a tenir efectes dissuasius, desplaçant el problema, o sofisticant les formes de transgredir la norma i els límits de la prohibició. Si bé alguna d'aquestes intervencions poden tenir el seu sentit en determinades circumstàncies, el control i la repressió en el marc educatiu no és fer prevenció i caldrà preveure el clima que poden generar, les conseqüències sobre valors tan importants com la confiança, el diàleg i la comprensió, necessaris per a una acció educativa.

També podríem realitzar una campanya informativa per a alumnes, pares i en-

senyants sobre les diferents drogues existents i els seus efectes perjudicials en la persona, posant molt d'èmfasi en els aspectes negatius, dins un discurs alarmista i on la por a la substància pretengui ser un element de dissuasió.

Una vegada més, hauríem optat per un enfoc parcialitzador del fenomen, i possiblement el que generariem seria més expectatives a l'opinió pública, augmentant el sentiment d'inseguretat i d'impotència davant d'un «monstre» que creix, que ens envaeix i on poc tenim a fer, generant actituds passives i negativistes en uns i curiositat i incitació al consum en d'altres. Considerem més encertat optar per un tipus d'intervenció més globalitzadora, que contempli el fenomen de les drogodependències en totes les seves dimensions —substància, individu i context socio-cultural—, un tipus d'intervenció permanent que es caracteritzi per la normalització i desdramatització, on la informació verídica i completa sobre les drogues sigui un element més d'un procés de debat i reflexió ampli, que tendeixi a la construcció d'un esperit crític de l'individu, per la seva promoció de la salut i la de tot el col·lectiu.

Cal fer una anàlisi dels factors originants, sospesar les mancances que poden conduir a una toxicomania i analitzar-la no per ella mateixa, sinó com un conflicte més que el jove pot expressar, dins unes circumstàncies, en resposta a una problemàtica personal, familiar i/o social més profunda, que dificulti el seu creixement evolutiu desitjat.

No existeix una política de prevenció única i monolítica que es pugui planifi-



car i dirigir des d'un organisme central, sinó que és a partir de l'observació i l'anàlisi de la realitat que l'equip elabora i redefeix el seu pla de prevenció, des de l'especificitat i característiques identificatòries del grup sobre el qual vol incidir. És a dir, avaluar les necessitats del grup destinatari i els mitjans de què disposem.

L'escola no és omnipotent ni universal

Per tot el que hem anat introduint, podem deduir que ni la millor de les escoles, tota sola, pot donar resposta a una tasca tan àmplia.

És primer dins de la família on s'estructura la personalitat de l'infant, i on s'ofereixen els elements que ella requereix: l'afecte, el naixement de l'imaginari, la confiança, els límits, les prohibicions, el model de l'adult a imitar, el reconeixement, l'escoltar i l'intercanvi.



Salvia (*Salvia officinalis* ssp. *lavandulifolia*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981



Qualsevulla que sigui la competència dels mestres, l'atenció i la disposició que ofereixen als alumnes, l'organització d'estudis i programes, la intervenció d'altres professionals sòcio-sanitaris de l'escola, res no pot reemplaçar l'aportació essencial de la família.

Això no obstant, tot això no es pot treballar sense l'ajuda de l'escola. És clar que una escolarització precoç pot ajudar a disminuir unes mancances, que la disponibilitat dels educadors per escoltar i assessorar l'adolescent que ho demana pot evitar l'inici de comportaments desviants. És en aquest sentit que cal potenciar la capacitat d'observació del mestre, estar preparats i atents a les demandes dels joves, ajudar i facilitar l'expressió d'aquests, situar-se adequadament per donar una millor resposta, ja sigui sol, en equip o amb la col·laboració d'algun especialista.

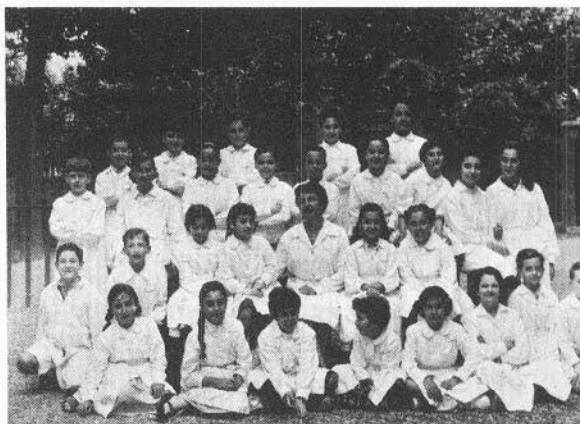
Amb tot això no es tracta de substituir l'escola per la família, ni aquesta per l'escola. Hem de cercar formes estretes de col·laboració i complementació, ja que en definitiva, amb rols i formes de relació diferents, família i escola responen a una necessitat única.

Un programa de prevenció primària a l'escola, que no vagi en aquesta direcció sovint és el motiu de fracàs o interrupció del mateix programa.

Finalment, respecte a la prevenció secundària i terciària, l'escola n'ha estat

18 molt al marge; com ja hem dit anteriorment, el jove amb dependència d'una droga, en la majoria dels casos abandona la institució escolar, ja que aquesta resta mancada de recursos, i tampoc no es la seva finalitat. En tot cas ens podem començar a plantejar si l'escola pot esdevenir un complement més del procés de rehabilitació-reinserció de l'adolescent que ja ha realitzat un determinat tipus de tractament, i com dur-lo a terme per aconseguir un resultat més beneficiós.

Algunes de les línies d'actuació que aquí hem exposat voldrien ser elements de reflexió, punts de partida perquè l'aparell educatiu esdevingui una eina de prevenció útil i es corresponsabilitzi de l'abordatge d'un fenomen que ens afecta a tots.



Sabem que la tasca és complexa i que no existeixen opcions o respostes absolutes; hauríem d'escollir objectius a curt i mitjà termini, a partir d'un programa eficaç i avaluable.

Hi ha algunes accions que a partir de la nostra realitat són prioritàries, com és la formació i reciclatge del professional que incideix en l'aparell educatiu i d'altres models socials (pares, educadors del lleure, etc.); obrir espais de discussió i reflexió, facilitar recursos i assessorament a aquells que tenen iniciativa i competència d'actuació; rendibilitzar els recursos existents com és el coneixement i la col·laboració dels serveis i personal socio-sanitari amb la dinàmica i els equips de l'escola, la posada en marxa de programes en zones o grups d'alt risc, la potenciació del moviment associatiu juvenil, en les seves diferents modalitats, per exemple amb la disponibilitat de les instal·lacions escolars fora de l'horari lectiu.

Finalment, hem de dir que és l'aparell educatiu qui haurà de definir el seu tipus d'intervenció, però recordant una vegada més que el fenomen de les drogues no es pot aïllar del conjunt de problemes que expressen les dificultats d'un sector de la població.

Cal evitar, doncs, l'estigmatització del drogodependent i construir al seu voltant un aparell molt específic de prevenció i de tractament.





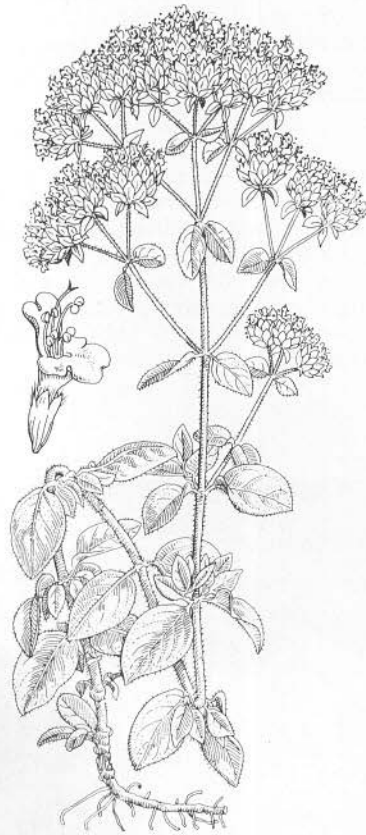
ACCIÓ INSTITUCIONAL. 19 REFLEXIONS SOBRE LA TOXICOMANIA

per Maria Martínez Soler i
Teresa Cirera Codina

El Centre Municipal de Salut Mental, Alcoholisme i altres toxicomanies es troba a Sabadell, una de les zones industrials més importants i més baldada per la crisi econòmica del nostre país. El Centre va iniciar la seva tasca l'any 1980 per desig de la Regidoria de Sanitat de l'Ajuntament de Sabadell, en col·laboració amb un equip de professionals interessats pel tema de la Salut Mental, que, conscients del preocupant augment d'heroïnòmans així com de l'existència d'un nombre considerable de malalts alcohòlics a la nostra ciutat, junt amb la manca de recursos assistencials, no només a Sabadell, sinó a tot el Vallès Occidental (només hi havia un servei de toxicomanies a la Mútua de Terrassa) van fer que el Centre s'especialitzés a atendre fonamentalment aquesta patologia. Des de llavors l'equip està format per dos psiquiatres, una psicòloga, una assistenta social i una psicoterapeuta.

L'actitud de l'equip assistencial del Centre, al llarg d'aquests cinc anys, ha estat oberta a la investigació i als possibles canvis en la manera de realitzar la seva tasca. Com diuen els companys del grup Abelle de Torí «estem en constant recerca tant de la possible comprensió del fenomen, com de la tècnica més útil i la seva adequació».

Bàsicament el treball consisteix a atendre el pacient i tractar que pugui substituir la seva pròpia forma de tranquil·litzar les seves angúnies a través de l'alcohol, l'heroïna o altres drogues, per altres coses que l'ajudin a viure.



Orenga (*Origanum vulgare*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981

20 La majoria de vegades, el pacient passa per una desintoxicació a l'hospital o bé a casa. Desintoxicació que ja es prepara abans, tant a nivell individual com familiar. Es compta amb una voluntarietat i responsabilitat del mateix pacient més o menys assumida. No s'atenen les urgències, i els ingressos que s'han fet de forma més precipitada normalment han donat mal resultat de cara al seguiment posterior del tractament, el qual té una llarga durada.

Es tracta d'un procés terapèutic en el qual es tenen en compte tant la situació personal del malalt com de l'estat de les relacions familiars, laborals, etc. És amb aquesta valoració de la situació que es tracta d'adequar la utilització dels pocs recursos de què es disposa. Per exemple, un pacient pot ser desintoxicat a l'hospital, seguir en el seu medi familiar i laboral i prosseguir el tractament ambulatoriament amb una teràpia de suport i una teràpia grupal, bo i incloent els pares també en el procés terapèutic.

Als pacients amb problemes d'alcoholisme, que solen ser la majoria, se'ls ofereix una teràpia de grup de dos anys de duració aproximadament, a la qual també assisteixen els familiars més pròxims. Paral·lelament, si cal, es proporciona una ajuda personal. En alguns casos d'heroïnomania s'ha optat per la teràpia familiar com a única manera de treballar la toxicomania.



Ens trobem davant d'un fenomen nou; els professionals que hi treballen encara no disposen de prou experiència. Això explica, en part, la diversitat d'orientacions i de respostes al problema de la toxicomania i, més especialment, de l'heroïnomania. Això no obstant s'intenta una aproximació a una possible forma de comprensió tant a nivell social com psicològic, que permeti de realitzar la tasca amb uns determinats criteris.

La toxicomania emergeix en una societat, la nostra, la qual proporciona un terreny adobat per a tot tipus d'alteracions mentals, entre elles la drogodependència, ja que aquesta societat afavoreix la comunicació, provoca sentiments d'angoixa i d'impotència, fomenta la competitivitat, sobrevalorant-la i suscitant una actitud agressiva i insolidària.

S'ensenya el nen a competir, a ser més fort que l'altre, a sobrevalorar els objectes de consum, i moltes vegades aquests es converteixen en elements substitutoris d'un buit afectiu. A l'infant li es molt difícil aprendre, a conèixer i a comprendre's a si mateix i els altres, a poder tenir una capacitat de reflexió, a ser creatiu, a poder fruit de la companyonia i a poder enfrontar-se als problemes i frustracions.

La família, l'escola, els mitjans de comunicació, en definitiva, la nostra orga-





nització social sovint fomenta i/o instiga la solitud de l'ésser humà i la seva incapacitat per conviure, afavorint la identificació de l'individu amb la prepotència.

Aquesta prepotència és potser la forma que té la humanitat de negar la mort. Es pot pensar, en la fantasia, que es pot amb la mort i per això ens proveïm de míssils i bombes de neutrons. La drogaaddicció és també una forma de negar i/o alleujar l'angoixa que produeix saber-se efímers.

Eduardo Kalina estableix un paral·lisme entre la destrucció de l'equilibri ecològic i una contaminació ambiental que destrueix les condicions que possibiliten la vida, amb la intoxicació del toxicòman en el seu propi cos.

«... la contaminación ambiental debe interpretarse lisa y llanamente como intoxicación humana, ya que al envenenar su entorno natural, el hombre destruye las condiciones que posibilitan y proveen su propia existencia.»¹

«La relación devastadora que el hombre entabla con la naturaleza en nada difiere del vínculo que el toxicómano tiene con su cuerpo. Estamos, en esencia, ante comportamientos igualmente enajenados que responden a impulsos autodestructivos de carácter francamente psicóticos y que se basan en la negación maníaca omnipotente de la finitud.»²

No voldríem caure en una concepció absolutament pessimista ni de l'evolució històrica, ni del tractament del toxicòman, ja que en el desenvolupament tant de la societat com de l'individu també intervé l'opció a la vida, amb un intent de cultivar aquells aspectes que la fomenten, i la capacitat de sentir-se encara febles davant de la naturalesa porta a no desafiar la mort constantment.

És en aquest marc on s'engendra la toxicomania i d'altres trastorns mentals, perquè és en aquest marc on neix el nen, on les angúnies del seu creixement no poden ser ateses ni escoltades. I és en l'adolescència on apareixen la majoria de les toxicomanies fins i tot l'alcoholisme de més lenta evolució. L'adolescència és l'època on es produeix una transformació corporal més profunda; es pot sentir tota l'angoixa que provoca sentir la contradicció entre una transformació corporal que s'apropa a l'adult i una ment i unes necessitats d'infant. És un període de la vida en què tota l'estabilitat aconseguida al llarg de la infància trontolla i s'entra en una fase de trasbalsament durant la qual s'adquireix progressivament uns nivells d'autonomia que possibiliten la independització dels pares. És un procés típic

1. Eduardo KALINA, *La droga: máscara del miedo*, p. 57.

2. Eduardo KALINA, *o. c.*, p. 73.



Belladonna (*Atropa belladonna*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981

ment humà, que té un sentit invers al període de la criança, el qual comporta una dependència gairebé absoluta de la mare. És una situació nova que genera pors i angoixa i es creu que aquestes reviu en altres pors anteriors que estaven soterrades des de la primera infància, alhora que se n'afegeixen de noves.

Depèn de com s'hagin resolt aquests moments de la vida que han estat viscuts amb pors i angoixa, que l'assumpció d'una nova identitat d'adult podrà ser més o menys traumàtica. La forma en què aquests processos es resolguin depèn, tant de l'individu —amb els seus recursos interns o externs—, com del context familiar en què es desenvolupa.

Així, doncs, es podria pensar que la drogodependència es constitueix en un símptoma, un senyal que quelcom no funciona en l'individu, en la família i en la societat.

Alguns autors pensen que l'emergència de la bogeria i de la toxicomania dins d'un context social calma el malestar d'aquesta mateixa societat, ja que es tranquil·litzador el fet de poder acotar i delimitar clarament la salut i la malaltia, allò que és bo i allò que és dolent. Tam-

bé la família podria emmascarar la seva pròpia conflictivitat amb l'emergència d'un símptoma més patològic d'alguns dels seus membres. De la mateixa manera podem pensar que el toxicòman actua en defensa del seu propi patiment a través del consum de tòxics, que s'està tractant tot sol; es podria dir que continua prenent drogues perquè a algun nivell li va bé.

La toxicomania emmascara, normalment, un estat depressiu, una manca de recursos interns. En la persona del toxicòman es poden apreciar una sèrie de trets que el caracteritzen com una persona impacient, que ha de satisfer els seus desigs o necessitats ara mateix, que no es pot esperar i que li costa pensar abans d'actuar. És un ésser al qual la gran carença de límits, la seva impulsivitat i la incapacitat de sentir el fracàs converteixen en una presa fàcil de qualsevol droga d'acció ràpida com l'heroïna i l'alcohol.

El noi o la noia que per les circumstàncies abans esmentades inicia el consum d'alguna droga deixa estroncat el seu propi procés de maduració. Es produeix un trencament amb les seves amistats, amb l'intent d'aconseguir altres relacions més adultes i diferenciadores i d'aconseguir un grau d'autonomia suficient per atènyer la independència dels seus pares. En definitiva, s'estronca el procés d'assumpció d'una identitat pròpia i s'entra en un moment de confusió, apatia i perversió. Es resol d'una manera màgica l'angoixa de perdre la protecció dels pares, de separar-se de la infantesa i s'entra en una actitud de rept a la mort, tot i sent al mateix temps l'addicció a una actitud suïcida. La societat també utilitza la bomba de neutrons i els míssils per defensar-se màgicament de la seva naturalesa efímera.

Bibliografia consultada

- KALINA, Eduardo; KOVADLOFF, Santiago: *La droga: màscara del miedo*, Monte Avila Editores (Col. Estudios).
- LAURIE, Peter, *Las drogas. Aspectos médicos, psicológicos y sociales*, Alianza Editorial (Col. El Libro de Bolsillo).
- Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament, *Orientacions i programes. Educació per a la salut a l'escola*.
- Revista de Treball Social, núm. 85 (març 1982). Monogràfic Drogodependències.



LA PREVENCIÓ DE LA DROGODEPENDÈNCIA:

23

UNA METODOLOGIA DE TREBALL PER A UN ESTIL DE VIDA

per Rosa Costà Pau

Molts dels problemes de salut són el resultat d'una barreja complexa de reaccions psicològiques i físiques de la població vers l'entorn social i econòmic. Els estils de vida són una resposta a l'experiència i al medi ambient, no simples decisions personals, a fi d'evitar o acceptar certs riscos de salut.¹

Investigacions realitzades en el camp de les malalties ens mostren, cada cop d'una forma més palesa, la relació entre determinats costums d'una població i la freqüència d'aparició de malalties: el tipus de concepció d'home (competitiu, agressiu, eficaç...), el ritme de vida, les condicions de treball, les formes d'alimentació, el temps lliure, la pressió consumista lligada en darrer terme amb la producció i publicitat de determinats productes, etc., són factors que han promogut uns canvis en els hàbits i en el comportament individual i col·lectiu.

Aquest canvi ha esdevingut factor de risc per a determinades malalties i ho és concretament per a la drogodependència.

Conèixer els efectes perniciosos d'aquests factors o situacions de risc, relacionades en primera instància amb el comportament humà i de forma més general amb l'estil de vida i cultural de cada societat, seria una de les accions a portar a terme dintre del que s'ha vingut anomenant la prevenció primària de la malaltia.

Afrontar la prevenció, però, no vol dir només CONÈIXER els factors i les situacions de risc, vol dir també ACTUAR, vol dir actuar en el lloc i amb els individus subjectes de la prevenció.



Arnica (*Arnica montana*)
La Vegetació dels Països Catalans
KETRES Editora s. a. Barcelona - 1981

Prevenir vol dir preveure alguna cosa per impedir-la, per evitar-ne els efectes, per tant prevenir també vol dir CANVIAR.

«Una de les més grans, sinó la més gran tragèdia de l'home modern, és que avui, dominat per la força dels mites i dirigit per la publicitat organitzada, ideològica o no, renuncia cada cop més sense saber-ho a la seva capacitat de DECIDIR. És expulsat progressivament de l'òrbita de les decisions i l'home simple no capta tasques pròpies de la seva època, els són presentades per una èlite que les interpreta i els dona en forma de conceptes, de prescripcions a seguir.»

¿Com és possible, doncs, educar la població perquè *conegui, practiqui* i en el seu cas *exigeixi* determinades condicions de salut?

¿Quina és la responsabilitat del mestre, com a educador, en el camp de la prevenció de la drogodependència?

¿Com pot portar a terme aquesta tasca, partint d'una societat d'avui i de l'escola actual?

L'escola, com a procés canviant resultat de l'evolució social i de les necessitats de cada comunitat en un moment històric determinat, ha d'assumir ara la responsabilitat que li pertoca en el problema de la drogodependència. Pot assumir un programa d'Educació per a la salut que potenciï a través dels seus continguts (procediments, valors, normes) el desenvolupament del pensament constructiu i faciliti l'autonomia, la solidaritat i l'entusiasme dels que en aquest moments formen la comunitat escolar: els alumnes.

De tot això, en podem deduir que l'Educació per a la Salut, la prevenció de la drogodependència ha de ser crítica, no preceptiva, i de fet es desenvolupa amb l'aplicació d'un mètode que, en l'estudi dels problemes, no sols empra sinó que també produeix informació i, en l'aplicació de solucions, produeix decisions comportamentals responsables i duraderes.³

I aquests són precisament els objectius, les orientacions pedagògiques del nostre mètode, quan treballem a la classe el tema de les drogues. Mètode, però, que no difereix pas del que habitualment fem a les classes: és un mètode, una forma de treballar que prepara els alumnes a descobrir les seves obligacions, els seus drets, els seus deures i el seu sentit de

llibertat que, en definitiva, són els valors que han d'estar presents en la vida de l'home perquè sigui capaç de *decidir*, puig *escollir* i *sàpiga interpretar*.

És evident, per tant, que en l'activitat escolar:

1. Cal partir en tot moment dels coneixements previs dels alumnes per poder construir conceptes claus i significatius. Per això caldrà fomentar l'expressió de l'alumne, a partir de preguntes que connectin amb la seva realitat; l'anàlisi de les respostes permet al mestre de presentar el tema de forma adequada i incidir en l'estructura de coneixement dels alumnes per aconseguir veritables aprenentatges.

2. Els alumnes han de *participar activament* en el procés d'aprenentatge, participació que pot ser entesa a diferents nivells: realització d'experiències de laboratori, enquestes, investigacions, debats... però que hauria de comptar sempre amb l'activitat mental⁴ i *afavorir el pensament* mitjançant activitats adequades a l'etapa evolutiva en què el nen es troba.

3. Cal considerar l'interès del *treball en grup* com a mètode adequat per a abordar qüestions especialment noves i complexes⁵ així com la importància del plantejament de problemes que els alumnes hauran de resoldre mitjançant una estratègia discutida per tota la classe amb la col·laboració del mestre.

4. L'educació per a la salut, la prevenció de la drogodependència, solament pot ser possible en un ambient de classe que potenciï el diàleg de la *creativitat*, de l'*afecte* i de la *solidaritat*. Si tot això no hi és, amb col·laboració de mestres i alumnes, la salut tampoc no hi és present i no tindrà sentit plenament la realització de les activitats proposades.⁶

1. OMS/EURO, *Fites de suport per a estratègies regionals per a HFA/2000*, EURO/RC 33/9.

2. Paulo Freire, *La educación como práctica de la libertad*, 1980.

3. Alessandro Sapielli, 1970.

4. Piaget, J., *Psicología i epistemologia*, 1969.

5. Ausbel, *Psicología educativa*. Trillas, 1978.

6. Corell, M., Cosa Pau, R., Gené, A., *Escola, salut i tabac*. ICE de la U. B., 1985.

Desenvolupem a continuació una PROPOSTA METODOLÒGICA concreta per a treballar amb alumnes de 2a. etapa d'EGB, la prevenció del tabaquisme.



¿Existeix relació entre l'hàbit de fumar i l'aparició de malalties del cor i de la circulació?

Aquestes són les conclusions de diferents científics i metges a qui també preocupa aquesta qüestió.

Llegeix-les amb deteniment i treu-ne conclusions.

«Nombrosos estudis han trobat una correlació positiva entre el consum de tabac i el nombre i extensió de lesions arterioscleroses de l'aorta i de les artèries coronàries.» (*Estudi Generalitat de Catalunya*)

«La proporció d'artèries amb lesions arterioscleroses augmentava a mesura que creixia el nombre de cigarretes fumades.» (*Auerbach i col·laboradors*)

«Està molt acceptada la influència del tabac en l'aparició de la malaltia coronària, la qual és directament relacionada amb la quantitat de tabac consumit i el temps de persistència de l'hàbit.» (*Royal College of Physicians of London*)

«L'infart s'associa molt directament amb l'hàbit de fumar, especialment en homes joves.»

«Sembla haver-se comprovat una disminució de l'aparició de l'infart quan es deixa de fumar.» (*Dawner T. R.*)

Et proposem a continuació estudiar les característiques dels òrgans que intervenen en la circulació de la sang i en l'intercanvi de gasos en el nostre cos. La realitat d'aquestes activitats t'ajudaran a comprendre millor com es produeixen les malalties provocades en aquests òrgans, a causa del tabac.

Observació d'un cor de xai

Objectiu

El cor és una bomba complicada que impulsa la sang per dos circuits simultàniament, quasi tot ell està fet d'un múscul d'un tipus especial i que requereix gran quantitat d'energia per al seu

funcionament. Els seus moviments són governats pel sistema nerviós autònom.

Ara examinarem l'estructura del cor d'un xai que és semblant en tots els mamífers.

Procura fer les observacions detalladament i sense pressa; això t'ajudarà a entendre millor el funcionament d'aquest òrgan que és essencial en la vida de l'home. Fes per això tots els dibuixos i anotacions que puguis.

Material

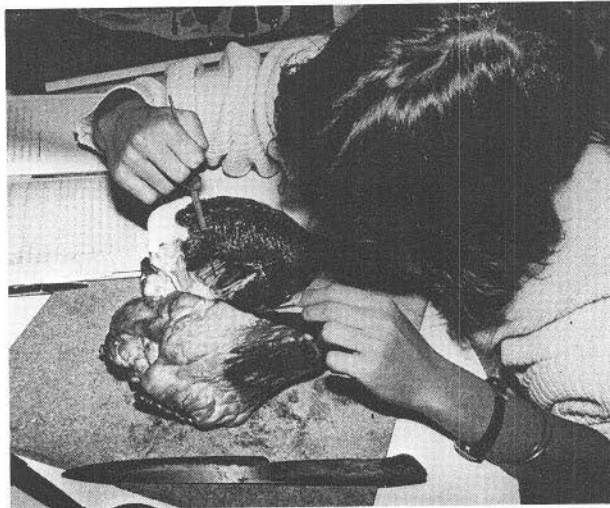
Cor de xai, cubeta de dissecció, porespan o un troç de suro, tisores, gilette o bisturí, drap net, escobidur de color vermell i de color blau, llapis de color vermell i de color blau.

Mètode

Fes un dibuix del cor indicant: color, forma, dimensions, massa aproximada, etcètera.

El cor està recobert d'un sac membranós anomenat *pericardi*, el qual s'adhereix al cor només per la base dels grans vasos sanguinis.

El cor, eviscerat, acostuma a tenir restes d'aquesta capa adhesiva a les artèries i venes. Localitza si el teu cor presenta aquests restes.



El cor està recobert per greix, en més o menys quantitat, que forma acumulacions a la base dels vasos sanguinis. El greix es desprèn fàcilment amb els dits.

Els vasos sanguinis són de dos tipus:

- Uns vasos apareixen oberts, de color grogós i de parets elàstiques i fortes: són les *artèries*.
- Els altres vasos semblen estar tancats, són de parets toves i poc elàstiques, de color vermellós: s'anomenen *venes*.

Localitza amb l'ajuda de l'esquema de les figures 1 i 2



Fig. 1. CARA VENTRAL

1. arteria aorta
2. tronc arterial cefàlic
3. arteria pulmonar
4. venes pulmonars
5. arteria coronària
6. aurícula dreta
7. aurícula esquerra
8. ventricle dret
9. ventricle esquerra

- Les dues aurícules.
- Els dos ventricles.
- L'artèria pulmonar.
- L'artèria aorta.
- La vena cava superior i inferior.
- Les venes pulmonars.

Observa els vasos que recorren les parets del cor, són les artèries i les venes *coronàries*.

- Introdueix unes tisores dins de l'artèria aorta, talla-la i segueix la incisió fins arribar a seccionar el ventricle esquerra (fig. 3).

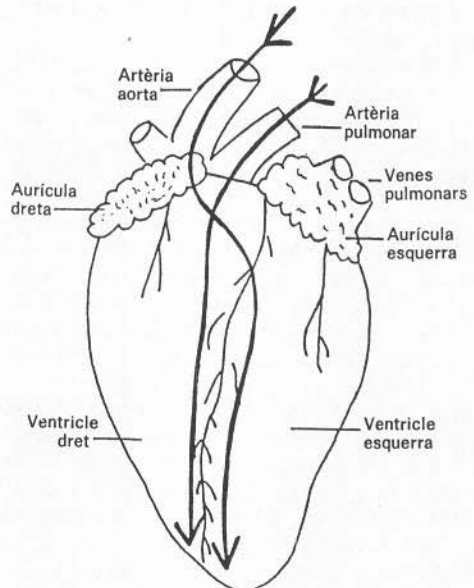


Fig. 3. Observació interna. Els dos talls que convé seguir per obrir el cor.



Fig. 2. CARA DORSAL

1. arteria aorta
2. tronc arterial cefàlic
3. arteria pulmonar
4. venes pulmonars
5. vena cava superior
6. vena cava inferior
7. aurícula dreta
8. aurícula esquerra
9. ventricle dret
10. ventricle esquerra

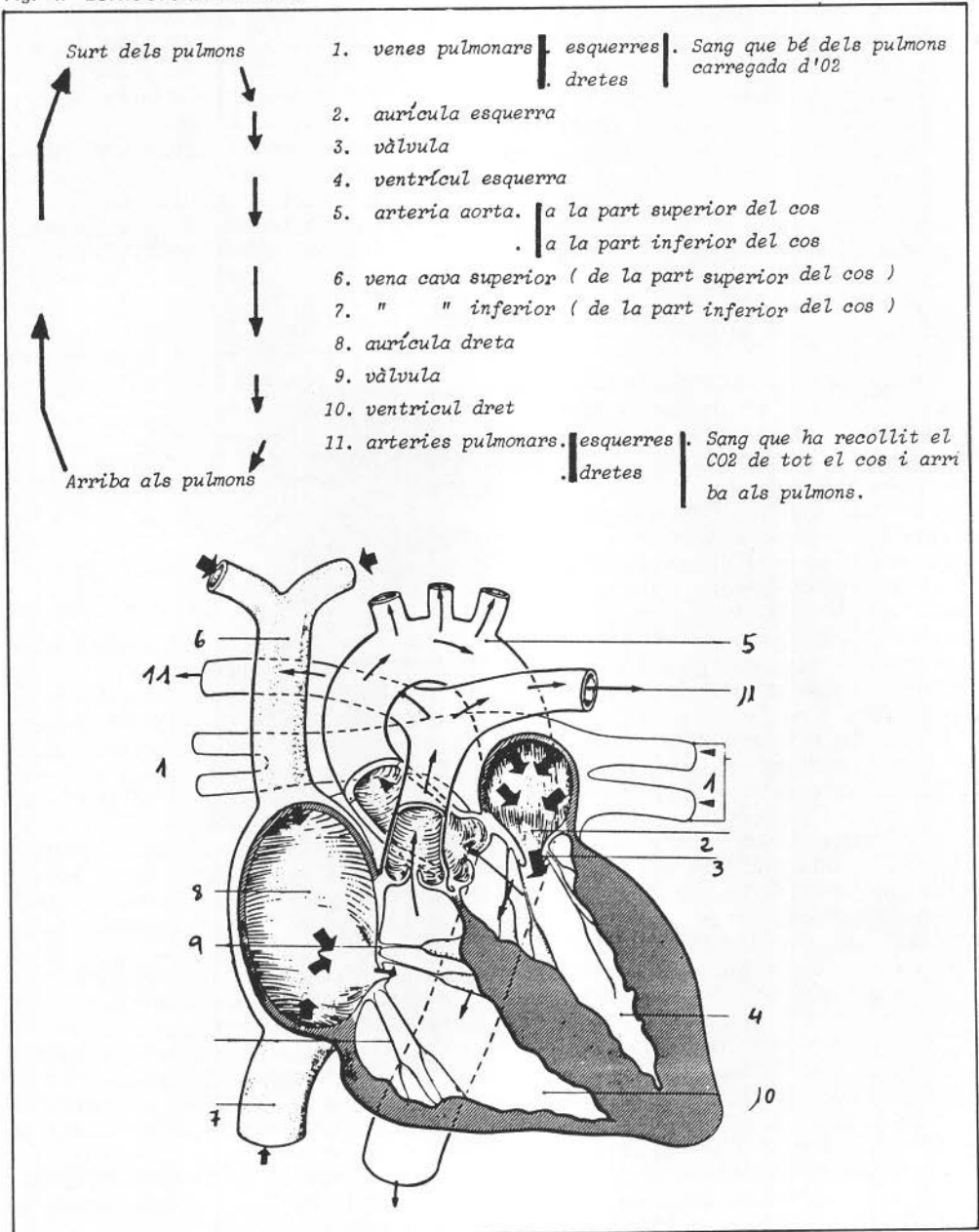
- Intenta localitzar, a l'interior del ventricle esquerra, uns filaments de color blanc i bastant durs que es troben units a dues làmines de color vermellós. Aquestes dues làmines formen la *vàlvula mitral* que comunica el ventricle esquerre amb l'aurícula esquerra.
- El segon tall es fa seguint l'artèria pulmonar.
- A l'interior del ventricle dret trobaràs també els filaments units a tres làmines molt delicades, la *vàlvula tricúspide*.
- Fes el dibuix de l'interior del cor i explica les comunicacions que has pogut observar.

— Al costat del dibuix que tens fet, calca l'esquema de la fig.4. Amb un llapis, ressegueix el recorregut d'una gota de sang des que surt dels pulmons i arriba a l'aurícula esquerra del cor (1) fins que torna a arribar als pul-

mons des de l'aurícula dreta del cor (8).

— Ara repeteix aquest mateix exercici al cor del xai que has disseccionat. Fes servir tires «d'escobidur», de color vermell o blau segons siguin vasos de

Fig. 4. ESTRUCTURA INTERNA



sang amb oxigen o de sang amb diòxid de carboni.

Recorda que:

- Les artèries *porten l'oxigen a totes les cèl·lules del cos perquè* aquestes puguin cremar els aliments i obtenir energia.
- Les venes *recullen de totes les cèl·lules del cos, el diòxid de carboni i altres residus que es formen en la combustió dels aliments.*
- Quan introdueixis la tira de color en les diferents estructures cardiaques, fes-ho suaument; així és com circula la sang.
Ves anomenant les diferents estructures, comprova que ho fas correctament, amb els esquemes corresponents. Sempre us heu de posar d'acord amb els companys de grup. Si teniu dubtes demaneu ajuda al mestre.

Ara procura contestar aquestes preguntes i qüestions; les respostes correctes t'ajudaran a comprendre com es realitza el procés de la *circulació* i quina és la funció del *cor*.

A mesura que vagis donant respostes, empra llapis de color vermell o blau per anar assenyalant al dibuix que tens fet, el recorregut de la sang i els vasos pels quals circula (recorda que els colors vermell i blau serveixen només per ajudar-nos a diferenciar els vasos i la sang arterial de color vermell de la venosa de color blau).

En realitat la sang amb oxigen (arterial) és d'un vermell més viu que la sang amb diòxid de carboni (venosa).

- (1) L'oxigen entra dins dels pulmons cada vegada que fem una inspiració. Ja saps que l'O₂ ha penetrat a la sang en l'intercanvi de gasos que es produeix als alvèols pulmonars (ho has pogut observar en la cua de peix). ¿Quins vasos són els que porten l'O₂ fins al cor?
A quina part del cor arriben?
Recorda que la sang no pot retrocedir mai, gràcies a les estructures d'artèries i venes.
- (2), (3), (4) Quan l'aurícula es contrau, on creus que passa la sang? ¿Quines estructures separen aquestes parts del cor? Fixa't en el dibuix i en el cor que

tens dissèccionat: aquestes vàlvules impedeixen que la sang retrocedeixi; el recorregut de la sang sempre és en el mateix sentit.

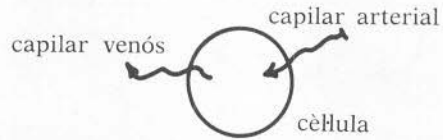
Per tant, en la contracció del ventricle ¿quina direcció haurà de seguir la sang que hi ha al seu interior?

¿Quin és el vàs que recull la sang del cos i, per tant, s'encarrega de transportar l'oxigen a tot el cos?

Observa la paret del ventricle esquerra i compara-la amb la paret del ventricle dret; quan hagis acabat el recorregut comprendre's a què és deguda aquesta diferència.

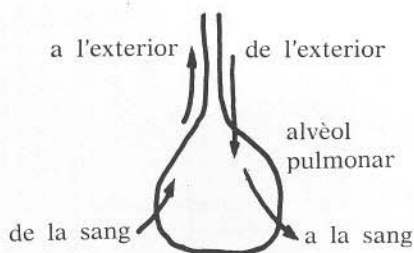
Has vist ja que els capilars sanguinis, un cop han deixat l'oxigen i l'aliment a totes les cèl·lules del cos, recullen les restes de la combustió, principalment el diòxid de carboni (CO₂). Ara ja no els anomenem *artèries*, sinó *venes*. Per això a partir d'ara faràs servir llapis de color blau.

Podríem indicar aquest intercanvi de gasos a la cèl·lula amb aquest esquema:



Completa'l amb els noms: O₂, CO₂, combustió cèl·lular, energia.

- (6), (7) Observa al teu dibuix els vasos que arriben a l'aurícula dreta del cor, quines substàncies transporten? ¿Quin nom té aquest vas? Comprova-ho al cor de xai. Posa el nom i indica-ho amb una fletxa al teu dibuix.
- (8), (9), (10) Quan l'aurícula es contrau, on passa la sang? ¿quina és la funció de la vàlvula? Per tant, quan el ventricle es contrau, ¿on va a parar la sang del cor?
Comprova-ho al cor de xai. Al dibuix que tens fet, indica-ho amb llapis; ¿de quin color, per què?
- (11) On van a parar aquests vasos? ¿Quines substàncies porten?
Recordes què succeeix ara als pulmons? Assenjala-ho amb el color corresponent, al teu dibuix.
Podríem representar l'intercanvi de gasos que té lloc als alvèols pulmonars, amb aquest esquema:



Completa'l amb els noms: O_2 , CO_2 , capilar arterial, capilar venós.

Ja veus, doncs, que ara tornariem a començar el circuit de la gota de sang que transporta O_2 dels pulmons, a través del cor a tot el cos, i recull CO_2 de tot el cos i a través del cor el fa arribar novament als pulmons i és expulsat a l'exterior.

- Compara els dos esquemes que representen l'intercanvi de gasos a la cèl·lula i a l'alvèol pulmonar. Explica les diferències.

Implicacions

(Per a discutir amb tot el grup)

- Recorda i explica novament com reacciona el CO del fum del tabac quan es troba en contacte amb la sang. ¿Quin compost es forma? Aquest compost, com altera la sang? ¿Pot afectar això la nostra vida quotidiana? Com?
- El nostre organisme però té capacitat per a reaccionar davant d'aquest fenomen. Pensa i raona com ho pot fer.
¿Això repercuteix en la freqüència cardíaca? ¿Creus que a llarg termini pot alterar el sistema de funcionament del cor? Explica per què.
- ¿En quins moments de l'activitat diària notes que el ritme cardíac augmenta? Quin és el motiu?
- Un fumador, quan fa un esforç físic corrent, practicant un esport, etc., ¿es cansa més que una persona no fumadora? Saps explicar per què?
- ¿Què creus que pot passar quan les cèl·lules d'alguna part del cos no reben suficient oxigen?
- La necessitat de més o menys quantitat d'oxigen va relacionada amb la intensitat de treball que ha de portar

a terme un múscul. ¿Quina part del múscul cardíac «treballa» més? ¿Per què doncs aquesta part necessita més oxigen?

- Imagina't que les cèl·lules d'aquesta part del cor són precisament les que a causa de la carboxihemoglobina no reben prou oxigen, ¿què creus que passarà?

Recorda que el cor sempre continua reaccionant davant d'una insuficiència: el cor pot augmentar el ritme cardíac per compensar l'aport d'oxigen necessari al cos. Fixa't però que es veu cada vegada més, sotmès a un sobre esforç.

Actualment l'estil de vida (contaminació, forma de treball, etc...) principalment de les grans ciutats, obliga al cor a bategar més ràpidament, podem dir que el cor es cansa més.

Tots aquests factors fan que el cor cansat i amb insuficient oxigen emmalalteixi; apareix així el que anomenem *infart de miocardi*.

- Ja veus, doncs, que el tabac és una de les causes més importants de l'infart. ¿Podem nosaltres incidir sobre aquesta causa? Com? Creus que val la pena?
- Són molts, però, els factors que fan que les persones, tot i coneixent els efectes nocius del tabac, continuen fumant. Anem ara a discutir alguns d'aquests factors:
- Busca l'apartat 4 de l'Informe del Tabaquisme a Catalunya:
 - ¿Quina és l'edat més crítica per a la iniciació en el consum del tabac? ¿Creus que succeeix també per a altres tipus de drogues? Per què?
 - ¿A què és deguda la diferència de consum entre nois i noies? ¿aquesta dada es confirma en el vostre grup? I en el grup classe? ¿I en la resta de la vostra escola?
- Disseny a un procediment per a poder-ho comprovar. Repartiu-vos el treball i un cop ordenades les dades obtingudes, exposau-ho a la classe, feu un debat i escriviu les conclusions tretes.
- Segons aquest estudi són tres les raons principals per les quals es comença a fumar; ¿quina d'aquestes tres és la raó que pot ser més freqüent entre els companys del vostre grup? I de la classe?

- Dins de les raons socials ¿quins factors fomenten actualment l'hàbit tabàquic en la nostra població en general? (premsa, TV, formes de treball, estil de vida, manca de treball, etc...).
- Aquests factors ¿poden fomentar també d'altres tipus de drogues? Per què?
- Podem veure (al mateix informe) que el factor plaer és una raó per la qual es justifica el consum de tabac.
Discutiu sobre aquest fet i traieu conclusions.

Continuarem ara en el reconeixement dels diferents òrgans que intervenen en la circulació de la sang. Són òrgans que com el cor funcionen ordenadament i mantenen l'equilibri físic del nostre cos.

Ja vas entened que existeixen molts factors que poden alterar aquest equilibri: evidentment el tabac és un d'ells.

Cal que vagis coneixent el funcionament del cos, comprenent les diversitats de factors que incideixen en aquest funcionament, aprenent a seleccionar els que hi incideixen negativament i que, per tant, atenten contra la salut del nostre cos.

Bibliografia consultada

- GENÉ, A., *Els treballs pràctics de Biologia i el mètode científic* (tesina fi de carrera), 1981.
- «La educació para la salud», Revista publicada per la OMS, 1985.
- VYGOTSKY, *Aprendizaje y desarrollo intelectual en la edad escolar*, Akal, 1973.
- CONSTANCE KAMII, *El conocimiento físico: una aplicación de la teoría de Piaget*, Siglo XXI, 1983.
- COSTA PAU, R., GENÉ, A., *Guia didàctica d'educació per a la salut*. Capítol «La prevenció de la drogodependència» (en preparació), ICE de la U. B.
- Grup de Treball Escola i Salut, *L'educació per a la salut integrada al currículum escolar*, ICE, de la U. B., GOE de la Direcció General d'Ensenyament Primari (en experimentació en 16 escoles de Catalunya), 1985.
- Experimentació del Cicle Superior d'Educació General Bàsica*, Volum I, Generalitat de Catalunya, Departament d'Ensenyament.
- GENÉ, A., HUGUET, M., *Prevenció i control de malalties*, Fons de documentació Programa Educació per a la Salut, Departament d'Ensenyament.
- Material sobre drogodependència que existeix actualment als Centres de Recursos Pedagògics i Camps d'Aprenentatge
- Curs de drogodependències*. Ponències. Generalitat de Catalunya. Departament de Sanitat i Seguretat Social, Tortosa 1981.
- Drogues: preguntes i respostes*. Programa d'informació sobre drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social i Direcció General de Joventut, Generalitat de Catalunya, 1983.
- El problema de les drogues*. Programa d'informació sobre drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social i Direcció General de Joventut. Generalitat de Catalunya, 1983.
- Drogues*. Programa d'informació sobre drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social i Direcció General de Joventut. Generalitat de Catalunya, 1983.
- Algunes respostes sobre l'alcohol*. Programa d'informació sobre drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social i Direcció General de Joventut. Generalitat de Catalunya, 1984.
- Informe tabaquisme a Catalunya. Resultat d'una enquesta*. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, 1982.
- Centres d'informació, orientació i tractament de drogodependències*. Generalitat de Catalunya, 1983.
- Informe sobre el risc d'ús de begudes alcohòliques en infants i adolescents*. Secció de drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, 1984.
- Informe sobre el possible risc de contingut de cafeïna de begudes refrescants*. Secció de drogodependències Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, 1984.
- Salud en el año 2000 y el problema de las drogodependencias*. Secció de drogodependències. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, 1981.
- Manual de prevenció de les disminucions psicomotrius*. Departament de Sanitat i Seguretat Social. Generalitat de Catalunya, 1983.



Les drogues manual per a educadors. Recull de diferents materials sobre aspectes socials, econòmics i legislatius de les drogues.

El manual conté també aspectes teòrics de l'educació sobre les drogues i diferents models de propostes metodològiques per treballar la prevenció escolar als diferents nivells d'EGB.

S'inclou així mateix una breu bibliografia comentada.

Les drogues. Audio-visual que consta de 53 diapositives on es descriu certs tipus de drogues, el seu origen, consum i efectes sobre l'organisme humà.

És una eina de treball per a mestres i educadors que pot servir de base per a efectuar un col·loqui amb pares i com a complement al treball a l'escola amb els alumnes més grans.

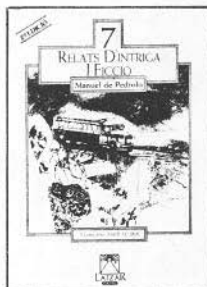
Escola, Salut i Tabac. Quadern de respostes i experiències escolars sobre el tabac i la salut per a mestres i alumnes d'EGB i BUP.

Al mateix quadern s'inclou també una guia didàctica per al mestre.

El sistema nerviós i les drogues. Vídeo sistemes Beta i VHS.



LECTURES DE L'ESTUDIANT



5ª EDICIÓ
SET RELATS
D'INTRIGA
Manuel de Pedrolo
Il·lustracions:
Josep Mª Beà

Edat: de 11 a 15
anys i adults
Preu: 450



3ª EDICIÓ
LES AVENTURES
D'EN PEROT
MARRASQUÍ
Carles Riba
Il·lustracions: Apa

Vocabulari
Activitats de lectura
Edat: de 8 a 11 anys
Preu: 550



3ª EDICIÓ
EL LLIBRE DE LES
BÈSTIES
Ramon Llull
Adaptació
d'Anna Rubiés

Vocabulari
Activitats de lectura
Edat: de 8 a 11 anys
Preu: 475



COM I PER QUÈ FER SERVIR CERES DACS

Us volem ajudar a retrobar les ceres DACS, les tècniques i les aplicacions de les quals contribuiran a facilitar el bon desenvolupament escolar dels vostres alumnes.

Ompliu el cupó adjunt i envieu-lo a COLORES FINOS ROSAL, S.A. Sant Gervasi de Cassoles, 75. 08022-Barcelona.

Rebreu un fullet que us explicarà les aplicacions de les ceres DACS a l'escola.

Els mil primers que escriviu, a més a més, rebreu un estoig-mostra de regal.



Nom. _____ Cognoms. _____

Adreça. _____ Telèfon. _____

D.P. i Localitat _____ Comarca _____



COLORES FINOS

ROSAL



Fabricant i distribuïdor de: CERES DACS,

PINTURA A DIT ROSAL, TEMPERA DECANIN i PINTURA CREATIVA GATS.

Diccionari escolar

Català-Castellà Castellà-Català

Francesc de B. Moll
Nina Moll Marquès



Conté 24.000 vocables amb l'equivalència a l'altre idioma. És una versió reduïda del "Diccionari Català-Castellà/Castellà-Català de F. de B. Moll, que tot mantenint el nivell de qualitat lexicogràfica i la visió global de l'idioma, resulta més manejable.

Inclou totes aquelles paraules que es poden considerar pròpies del llenguatge bàsic i quotidià, i també s'hi han inclòs termes tècnics i científics elementals.

editorial
MOLL

Torre de l'Amor, 4.
Tel. 22 41 76
Palma de Mallorca

Distribució: **LLIBRES CATALANS.**
Gran Via de les Corts Catalanes, 671.
Tels. 245 23 02/03/04. 08013 Barcelona.

L'ESTUDI DEL BARRI A L'ESCOLA

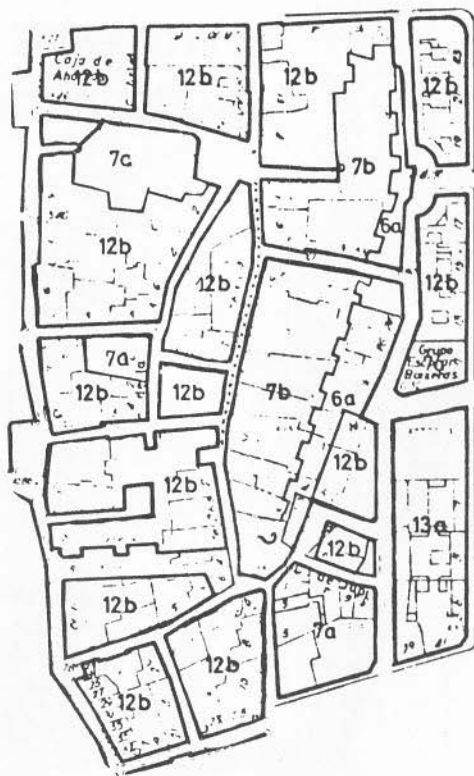
Presentació

L'experiència que vull desenvolupar és un treball que es va portar a terme com a resultat d'una proposta feta pel Museu d'Història en relació al carrer on l'escola està situada. La nostra escola, que es diu Sant Rafael, és una escola privada i religiosa amb un tant per cent de gent immigrada molt gran. La majoria viuen en el mateix barri.

La idea era molt interessant per tres raons: que hauríem de treballar amb institucions i amb gent que estan dins del nostre radi d'acció, però amb els que normalment no teníem relació; que el nostre treball es veuria reflectit al final en una exposició cara al públic; i per últim que en el treball que hauríem de dur a terme hi participarien tots els cursos de l'escola.

Situació de l'escola

La nostra escola està situada en el carrer dels Lledó (dins del barri de Sant Just), una de les vies més antigues de Barcelona. La idea de l'exposició era conscienciar l'Ajuntament i la resta de gent de la necessitat de rehabilitar el carrer i restaurar els edificis per permetre continuar vivint-hi. En aquest carrer, paral·lel a la muralla romana, existien façanes gòtiques, barroques i neoclàssiques. El treball a portar a terme era reconstruir la història del carrer a partir de la petita història de cadascun dels edificis importants.



Objectiu del nostre treball

El nostre objectiu era reconstruir la història, fins on fos possible, del nostre edifici i dels personatges que hi havien viscut, i situar una mica l'ambient on era inclòs. Això va fer una mica complex el plantejament de les feines per situar-les al nivell de cada curs. S'havia de tenir en compte que els petits de Cicle Inicial també hi participaven i no se'ls podia encomanar l'estudi d'un tema massa concret. També s'havia de definir el tema de l'aula especial, ja que es va creure que havia de ser un tema més atraient i s'havia de situar al nivell dels nens que hi assisteixen. Per últim es va decidir fer un apartat especial lligat a l'àrea de llengua, ja que vam descobrir que Joan Boscà havia nascut en el mateix edifici on és situada l'escola.

Al final els temes van quedar distribuïts així:

1. Cicle Inicial: Reconstrucció de la història de Barcelona des de la seva creació fins a l'Edat Mitjana.
2. Cicle Mitjà: L'Edat Mitjana; treball sobre els gremis i la història de les institucions existents.
3. Cicle Superior: Estudi de l'edifici actual. Formes de vida dels habitants de l'edifici. La vida i l'activitat de Joan Boscà.
4. Aula especial: Estudi general del barri.

Materials de treball

El treball es va anar fent sota la coordinació del Museu d'Història, el qual des del Departament d'Educació ens va fer arribar uns dossiers amb una informació bastant detallada de les dades existents sobre el carrer dels Lledó. Ens va fer arribar plànols, una cronologia breu del barri de Sant Just, biografies d'alguns nobles importants del barri.



ri (Fiveller, Huguet, Boscà, etc.), informació sobre els mercaders i els costums i una relació dels edificis més interessants amb les seves característiques més importants.

Per la nostra banda vam enfocar la recollida de dades per dos llocs: per un costat la documentació de la casa amb plànols i escriptures (la més antiga data del segle XV) i, per l'altre, informació general de Barcelona, del barri de Sant Just i de la vida de Joan Boscà. Amb tot aquest material a les nostres mans començarem a treballar.

Un treball complex: el Cicle Inicial

Primer de tot vàrem definir una mica més els objectius a aconseguir, ja que els nens de 6 i 7 anys tenen un nivell d'abstracció molt simple i els és difícil de raonar dins d'una realitat passada que ells no poden viure. Per això el treball a realitzar hauria de ser molt més concret i presentat d'una manera molt més informal. La idea era presentar el tema com una història o un conte, però jugant amb uns noms que els eren familiars. Vam quedar al final amb el següent:

— Que el nen agafés consciència que viu dins de la unitat «ciutat».

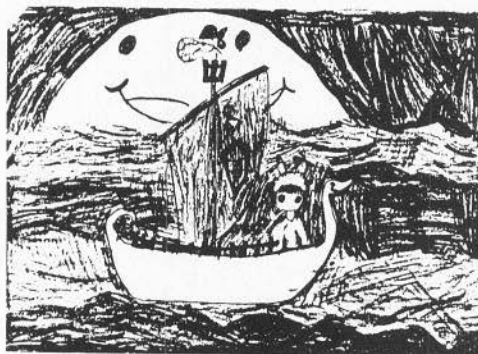
— Que el nen agafés la idea que Barcelona està envoltada d'unes unitats de relleu importants (muntanyes i mar) que la frontegen.

— Que el nen intentés entendre, dins de les seves possibilitats, el concepte «història» i «temps passat».

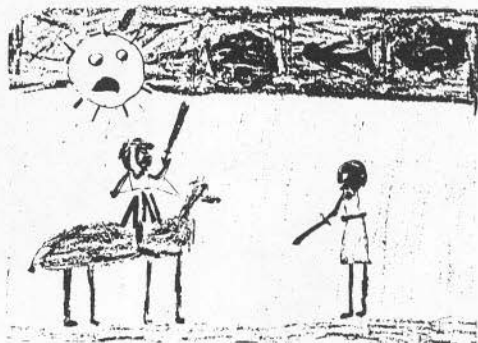
— Que s'adonés del significat de la paraula «evolució».

Per començar a treballar i a introduir-los dins del tema vam anar a donar unes voltes per l'escola, buscant els racons més antics i descobrint els detalls que més els podien cridar l'atenció: unes possibles restes de muralla romana, les portes altes per on entraven els cavallers amb els seus cavalls, l'escut del noble senyor de Mercader, etc.

Una vegada ambientats, els vam ensenyar amb uns dibuixos on estava situada Barcelona i les grans unitats de relleu que ens envolten: el Tibidabo, Montjuïc, la mar Mediterrània. A partir d'aquí vam començar a treballar amb uns plànols molt ampliats i vam anar a passejar pel barri i a comparar realitats actuals amb les passades. El treball, ara, es tractava d'anar-lo fent a base de comparances i a base de llegendes i històries. Per a aquesta part del treball vam fer servir unes fotocòpies molt ampliades dels dibuixos de Pilarín Bayés, del llibre *Història de Catalunya*. Els dibuixos escollits representaven: un poble prehistòric, les naus fenícies i gregues, els monuments i les construccions dels romans, les baralles dels visigots i els moros. Tot això va anar acompanyat d'unes visites a les parts del Museu d'Història, de les èpoques que estàvem treballant.



Quan els visigots varen venir
tothom els va obeir.



Els romans van arribar
i aquí us van quedar.

La plasmació de tot aquest treball va ser una auca que representava a grans trets els temes tractats, a part de quantitat de treballs individuals.

El Cicle Mitjà i l'Edat Mitjana

El treball que havien de fer era molt més concret, ja que podien aplicar els temes relacionant-los amb alguns apartats de la programació de socials. Van decidir treballar sobre tres temes principals (un per cada curs). Tercer es va dedicar a estudiar els gremis. Van començar fent ús d'un plànol i a treballar-hi els diferents elements que ajudaven a situar-se. Després d'un parell de sortides i quan els nens ja reconeixien els diferents edificis, es va començar a fer un estudi dels tipus de treballs que es feien abans, intentant situar-los dins d'algun sector de treball actual. Evidentment el sector artesà va ser el més estudiat. Per una altra part, quart i cinquè treballaren algunes institucions de govern de la ciutat i de la societat de l'Edat Mitjana a partir de dos camins diferents. D'una banda, la història del cavaller Joan Fiveller, un fill de mercaders que fou un dels consellers en cap escollits pel Consell de Cent perquè s'encarregués del govern municipal. Es va fer un estudi d'aquesta institució comparant les seves funcions amb les de

l'actual Ajuntament. Per últim es va fer un estudi del Testament Sacramental que es realitzava a l'altar de Sant Fèlix de l'església de Sant Just, i de quin tipus de gent el podia realitzar. Es va aprofundir sobre les diferents classes socials, tan antigues com actuals.

El Cicle Superior: socials i llengua

El treball del Cicle Superior es va enfocar des de dues àrees diferents: història i llengua. Per una part es va agafar els diferents elements arquitectònics de l'edifici de l'escola (el número onze del carrer dels Lledó). Es va mirar per què l'arquitecte italià que el segle XVIII va reconstruir la casa va deixar les columnes de l'escala d'entrada retallades i es va intentar fer entendre que les columnes no són les que aguanten el pes d'un sostre, sinó que aquesta feina la fan els arcs. A part es van comparar aquests elements amb algunes construccions gòtiques, neoclàssiques, barroques, etc., que hi ha pel barri. El treball realitzat es va fer sobretot a partir de dibuixos fets a llapis i buscant la situació de tots aquests edificis dins d'una cronologia històrica de la ciutat de Barcelona.

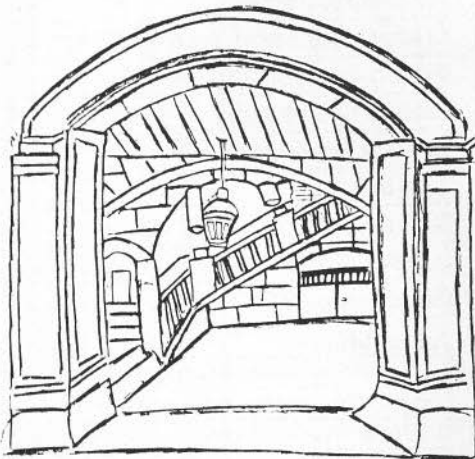
Dins de l'àrea de llengua es va fer un treball exhaustiu sobre un dels primers habitants del nostre edifici: Joan Boscà. Es va buscar, a classe, tot el material possible sobre la vida personal de Boscà i sobretot la seva relació amb Garcilaso de la Vega. També es va estudiar com va introduir una mètrica diferent a la que es feia en aquells temps.

Una vegada la vida del poeta fou reconstruïda, es va intentar relacionar cada una de les èpoques de la seva vida amb algun treball

Vam intentar que el treball fos el màxim de semblant als que es feien en l'època en què va existir aquest personatge. El resultat fou una compilació de textos acompanyada per un dibuixos amb un cert aire actual.

L'aula especial i el barri antic

L'aula especial es va dedicar intensament a treballar sobre el barri actual i la forma de vida de tots els individus que hi viuen. Es va ampliar una mica més el marge del



barri perquè es pogués comprendre els carrers on viuen la majoria de nens.

Les seves formes de treballar es van intentar que fossin el màxim d'atractives. Així es va reconstruir la muralla romana, es va fer servir la fotografia, etc.

Valoració de l'experiència

La valoració de l'experiència és molt bona. El fet que els nens arribessin a descobrir que viuen en un barri on fa temps van passar coses totalment diferents de les que hi passen ara, va ser molt positiu. Per altra part, ha estat un treball molt ric, perquè s'han treballat tècniques molt diferents. És de ressenyar que malgrat la feina i el temps que ha comportat per als mestres, ha estat una forma de relacionar tota una escola dins d'una mateixa unitat d'aprenentatge.

Per últim, volem agrair l'ajuda aportada per part de tot el barri i sobretot per part del Departament d'Educació del Museu d'Història.

Bibliografia

La bibliografia sobre el barri antic és molt extensa. Així i tot destacarem els llibres que creiem més accessibles i interessants:

Passat i present de Barcelona, Col·lecció Pau Vila, ICE, 1983.

El barri antic. Els gremis, etc., Opuscles editats pel Museu d'Història de la Ciutat.

DURAN i SANTPERE, *Barcelona i la seva història*, Ed. Curial.

RIQUER, M. DE, *Història de la Literatura Catalana*. CIRICI, Alexandre, *Barcelona pam a pam*.

Josep M. SORRIBAS

EDITORIAL BARCINO

Montseny, 9 · Tel. 218 68 88 · 08012 Barcelona

Títols interessants per a l'estudi del català i, en general, per a l'ensenyament.

Ortografia catalana

Diccionari ortogràfic abreujat

Lliçons de llenguatge, 1.^a i 2.^a part

La conjugació dels verbs en català

Curs pràctic de gramàtica catalana

El català en vint lliçons

Exercicis de gramàtica catalana (6 volums)

Les principals faltes de gramàtica

Curs superior de gramàtica catalana (4.^a ed., esmenada)

El català sense «lo» neutre

Llenguatge i gramàtica, I i II vols.

Aclariments lingüístics, I, II i III vols.

Fomulari de documents en català

Lectures escollides, I, II i III recull

L'ensenyament de l'ortografia als infants

Novetat i llenguatge, 1.^a, 2.^a i 3.^a sèrie

El parlar de Mallorca

Comentaris sobre el vocabulari rossellonès

Resum de poètica catalana

La llengua catalana segons Antoni Rubió i Lluch

Visions geogràfiques de Catalunya

Catalunya. Resum geogràfic

Les illes balears. Resum geogràfic

Teatre de la natura

Teatre de la ciutat

La gimnàstica higiènica, I vol. (II vol., en premsa)

Quan jo anava a estudi

Altres títols

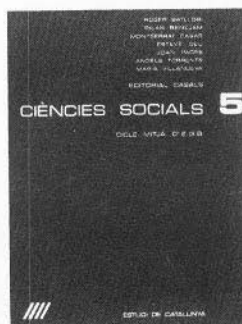
Escrits inèdits i dispersos de J. Carner, II vol. (prosa)

Flora dels Països Catalans, I vol. (II vol., en premsa)

Epistolari de J. Verdaguer, VIII vol.

Editorial Casals

El nostre material és el resultat del treball en equip de professors en exercici.



La seva experimentació ininterrompuda garanteix l'ajustament dels textos al moment actual.

PARVULARI:

- **Bon dia, escola!** (3 anys) ● **Tornem a escola** (4 anys). Col·lecció d'imatges i textos per jugar i aprendre. Ensenyament globalitzat.
- **GATET MIXET:** Per treballar d'una manera progressiva la comprensió i l'expressió oral (4 a 5 anys).
- **PUFF** (4 anys) ● **VISQUEM ELS CONTES** (5 anys). Llibres alumne i guia per al mestre.

EGB:

CICLE INICIAL - CICLE MITJÀ - SEGONA ETAPA

- Experiències ● Ciències Socials ● Ciències Naturals ● Matemàtiques ● Llenguatge ● Llibres de lectura ● Llibres alumne i guia per al mestre.

BUPI: Física i Química ● Filosofia ● Religió ● Llatí.

DEMANEU ELS NOSTRES CATÀLEGS!

MATERNAL - PARVULARI - EGB - BUP



Editorial Casals, S. A.

Casp, 79 - 08013 Barcelona - Tels. 245 72 03-04

L'última paraula en l'ensenyament del català per a alumnes no-catalanoparlants



**Llibres integradors, atractius, dinàmics, motivadors,
eficaços i rigorosament pedagògics**

Es llibres de la sèrie **XIULET** constitueixen un projecte d'ensenyament del català per a alumnes no-catalanoparlants, que abrangeix els cinc primers cursos d'EGB. Els llibres han estat elaborats d'acord amb les noves pautes metodològiques i les aportacions més recents de l'ensenyament de les llengües segones.

El contingut dels llibres s'han estructurat en tres grans apartats, que contenen cada un de 15 unitats de que consisten:

La llengua d'ús. Aportat dedicat a fer aprendre la llengua en els seus diversos registres, pensant sempre en la comunicació immediata i apuntenant el cabal de català passiu que puguin portar els alumnes, especialment en aspectes de comprensió.

La llengua com a vehicle d'expressió d'altres matèries. És important que l'alumne sapiga des de ben d'hora que aquesta nova llengua que aprèn pot ser també utilitzada en l'aprenentatge escolar a fora de l'escola. A mesura que podrà esdevenir als seus fills una llengua viva.

La llengua com a mitjà d'arrelament. Es tracta de fer conèixer a l'alumne aspectes lligats a la llengua, com el folklor i la literatura infantil, no solament amb la intenció que els conegui i en gaudeixi, sino també com a mitjà d'integració i arrelament a la seva comunitat.

D'altra banda, s'ha facilitat al màxim la tasca del mestre, oferint-li material i recursos suficients per tal que pugui estructurar l'ensenyament del català als seus alumnes no-catalanoparlants amb seguretat i sense costons suplementaris. I més, cada

llibre té la seva Proposta Didàctica, pensada per a que pugui utilitzar-la un mestre habitual i no pas només un especialista.

XIULET
La resposta
de la renovació
pedagògica en
l'ensenyament
del català per
a alumnes no
catalanoparlants

Editorial
BARCANOVA

L'ÚS DE DIFERENTS TIPUS DE LLENGUATGES AL CICLE SUPERIOR

*Només el llenguatge científic és vàlid?
Té solament un tipus de llenguatge la física?
¿Només els llibres i la ciència poden explicar la física?
¿Pot ser la ciència: poètica, còmica, plàstica, musical...?
Comencen noves formes d'expressió?
Es pot gaudir fent un exercici d'avaluació?
¿Pot ajudar la imaginació i la creativitat a fer la realitat més atractiva?*

L'experiència que presentem és d'una escola del centre de Barcelona, i no pas l'única que la fa, i creiem que si bé ara és experiència, a no trigar molt passarà a ésser normalitat acadèmica a totes les escoles. (Així ho esperem!)

La reforma endegada del Cicle Superior, tant arreu de l'Estat com a Catalunya, que vol fer-se des dels mestres i amb els mestres, centra amb força atenció una de les coses importants en tot procés d'aprenentatge: *les tècniques*. Els recursos, els procediments, els instruments, els mètodes, adquireixen autèntic protagonisme, reduint al seu lloc l'obsessió acadèmica pels *continguts* que fins ara encara són l'objectiu prioritari, quasi únic, de l'aprenentatge sobretot al Cicle Superior.

Aquest canvi sembla que parteix de l'elemental descobriment (per fi!) que més que saber els noms dels reis o el nom de les monedes del califat de Còrdova, el que importa a la persona és saber el procediment o els recursos que necessita emprar per saber aquesta informació el dia que li interressi conèixer-la. La reforma del Cicle Superior és més complexa, àmplia i seriosa que tot això, però per raons d'espai i de voluntat no volem parlar de la reforma ni tan sols de les tècniques d'aprenentatge, sinó

d'una experiència feta a partir de potenciar unes *determinades tècniques d'aprenentatge* en el Cicle Superior.

Explicuem l'experiència concreta d'alumnes de setè, tot i que a l'escola des de principi de curs es treballa, a nivell de Claustre de professors de Cicle Superior, per potenciar les habilitats, les capacitats, les maneres d'estudiar, les tècniques d'aprenentatge, en tots els cursos i des de totes les àrees acadèmiques.

L'experiència, a més, la centrem en l'àrea de ciències naturals, la física que s'estudia a setè i concretament més encara, en les tècniques d'aprenentatge que potencien l'*expressió* de qualsevol informació, la *comunicació*, i... «com a vehicle d'aquesta comunicació es poden utilitzar tota mena de llenguatges»... (citem i seguim *Els objectius terminals d'àrea*, pàg. 41 del «Butlletí dels Mestres», monogràfic Cicle Superior, núm. 189, oct. 84).

Per tant, el noi del Cicle Superior necessita utilitzar i dominar els recursos de *diferents llenguatges*, com a via d'expressió i comunicació de la informació que té.

I aquest ús de diferents llenguatges no s'ha de limitar a l'àrea de llengua, sinó que s'ha d'estendre a qualsevol altra àrea acadèmica. Per això a la classe de física de setè, s'ensenyen i utilitzen diferents llenguatges a partir de qualsevol contingut i també dels específics de física.

Primer, a aquells alumnes se'ls va dir que expliquessin un conte conegut per tots en llenguatge còmic; un altre exercici fou fer-ho en llenguatge poètic, després plàstic (sense paraules), dramàtic, etc. Els nois descobrien que els mateixos continguts es poden explicar de diferents maneres. Els continguts —allunyats de les àrees acadèmiques, com pot ser el conte de la Caputxeta ver-

mella, o el partit X de bàsquet— eren atractius i motivadors. Els nois aprenien a fer servir diferents instruments.

* * *

Aquests alumnes sabien que «la pròxima setmana farien un control de tres o quatre temes de física». No sabien res més.

Aquell dia se'ls va dir més o menys amb aquestes paraules: «avui fareu un treball en grup, hi ha dos temes. El primer té per contingut els *Tipus de Moviments*, el farà la meitat de la classe, cada grup escollirà lliurement el tipus de llenguatge en què expressarà aquest tema: llenguatge poètic, plàstic, còmic. L'altra meitat de la classe farà igual però amb el tema de la *Deformació*. Teniu quaranta-cinc minuts de temps».

Penseu que l'*esquema dels continguts*, el podríem expressar així:

Del tema *tipus de moviment*:

-
- | | | |
|-----------------------|---|---------------|
| 1. Segons trajectòria | } | Rectilinis |
| | } | Curvilinis |
| 2. Segons velocitat | } | Uniformes |
| | } | Variats |
| | } | Accelerats |
| | } | Desaccelerats |
-

Del tema *La deformació*:

- | | | |
|----------|---|----------|
| 1. Tipus | } | Elàstica |
| | } | Plàstica |
2. Constant de molla.
3. Dinamòmetre.
-

Els alumnes, en acabar el control varen manifestar espontàniament que s'ho havien passat molt bé!

En l'avaluació del treball, un 50 % del valor s'atribuïa als continguts i un 50 % al llenguatge.

Aquí teniu una bona mostra de les fites assolides tant a nivell de continguts com de llenguatges.

Treball grupal

Components: Francesc V., Carles E., Margarida S.

Tema: Tipus de moviments.

Tipus de llenguatge: Còmic.

.....
Un home anava per l'autopista de Barcelona a «Palangana de Mar» quan es va topiar amb un ciclista amb una samarreta del «reynolds». L'home va fer parar el ciclista i li digué:

—Sap vostè, senyor, què és la velocitat?

—Sí, és clar, la velocitat és una magnitud que ens indica l'espai recorregut en una unitat de temps. Jo vaig a km/h., però també podria anar a m/s. Però la llum, miri si sap d'anar en bicicleta, que va a km/s.

—Per anar a «Palangana de Mar» he de fer un moviment rectilini o curvilini?

—Si vol anar per la carretera dels borratxos anirà amb una trajectòria corba, però si en canvi vostè vol anar per la carretera «Mata la Mora, que la maté» seguirà una trajectòria recta.

—Bé, moltes gràcies. Adéu! A reveure!

(No sap el poc temps que trigarien a veure's.)

El ciclista, movent el cul amb molta gràcia, s'allunyà amb un moviment variat, és a dir, canviava constantment de velocitat.

El ciclista accelerava (accelerat) a les recetes mentre que les corbes feia a l'inrevés, o sigui disminuïa (retardat). L'home al mateix temps sempre amb la mateixa velocitat (el que el meu avi diu que se'n diu uniforme).

De sobte un llampec: PEC! Comença a ploure. La carretera es mullà i es tornà més polida, i desaparegueren les forces de resistència que impediien que la bicicleta i el cotxe no patinessin.

El cotxe que anava per la carretera «Mata la Mora, que la maté» (que ara ja deu estar morta i ben morta. Descansi en pau. Amén), lliscà i es trobà de nassos amb el ciclista d'abans.

—Un altre vegada ens trobem!

—Sí, perquè jo he anat per la carretera per anar a «Palangana de Mar» i amb moviment accelerat quan...

.....

Treball en grup

Components: Marta O., Ignasi T., Laura P.

Tema: La deformació.

Tipus de llenguatge: Poètic.

L'elàstica és una deformació que quan apliquem una funció, torna a la seva posició, després d'haver fet la pressió.

Aquests cossos que tornen a la forma inicial com per exemple: la molla d'una espiral, elàstics els anomenem, i sempre així ho farem.

Una altra deformació és la plàstica que no s'assembla gens a l'elàstica, no recuperen la seva forma inicial, després d'haver-lo ben apretat.

Aquests cossos que no recuperen la forma inicial, els anomenem plàstics o inelàstics. Una deformació plàstica per exemple, pot ser el fang que ens ven el botiguer.

L'allargament i la força són directament proporcionals en doblar una quantitat l'altra no queda a la meitat.

El quocient entre l'allargament i la força en diem constant de molla, i representada queda

d'aquesta manera: $c. \text{ de la molla: } \frac{\text{allarg.}}{\text{força.}}$

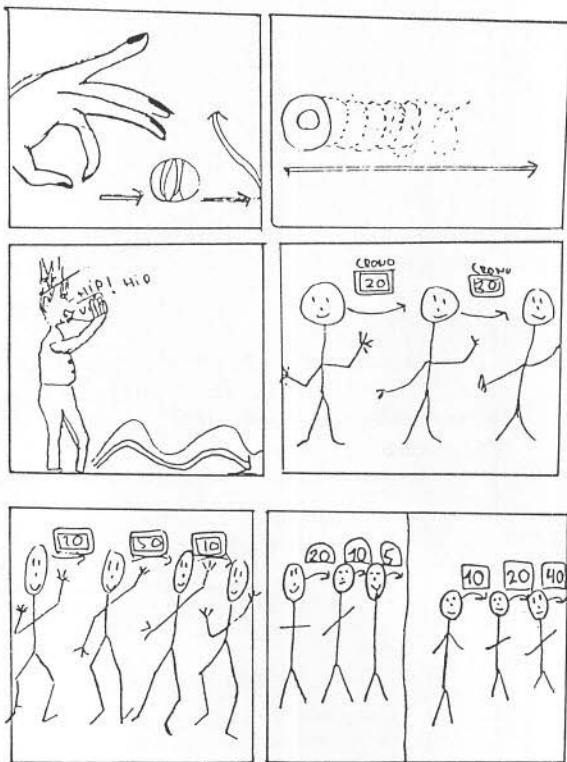
La definició de dinamòmetre és la següent: és l'aparell que usem per mesurar forces de pes igual i diferent.

Treball grupal

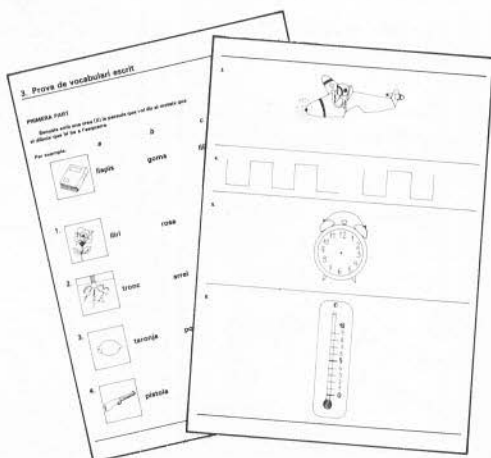
Components: Joan Carles T., Anna R., Sandra R.

Tema: Tipus de moviment.

Tipus de llenguatge: Plàstic.



Fina SERRA
Joan RIART



novetat
curs 85/86

TESTS E.G.B. (LLENGUATGE)

UN INSTRUMENT
D'AJUT AL MESTRE
PER AL DIAGNÒSTIC
OBJECTIU DE L'ALUMNE

El seu objectiu és oferir als mestres i pedagogs un sistema actual i dinàmic que faciliti la **correcció** i la **interpretació** de l'expressió lingüística infantil. Un ajut per al **diagnòstic** de l'alumne i per conèixer les **diferències individuals** i la **capacitat** de l'infant.

en castellà:

PRIMER CURSO EGB

Discriminación visual y auditiva. Comprensión de frases y de lectura silenciosa. Correspondencia grafema-fonema y acústica-gráfica.

FINAL CICLO INICIAL

Comprensión y vocabulario oral. Vocabulario escrito. Lectura silenciosa. Ortografía. Lectura oral.

• **Manual del Profesor**, con Normas de corrección y de interpretación.

en català:

FINAL CICLE INICIAL

Comprensió i vocabulari oral. Vocabulari escrit. Lectura silenciosa. Ortografia. Lectura Oral.

FINAL D'EGB

Prova única a base de cent preguntes: per a cadascuna, hi ha quatre respostes possibles.

• **Manual del Professor**, amb Normes de correcció i de interpretació.

¡Sense compromís! Feu servir la Targeta adjunta o telefonau al (93) 307 17 78, de 8 a 5.



ediciones
ceac

Perú 164
08020 BARCELONA

SOL·LICITUD D'INFORMACIÓ

Si. Desitjo que m'enviïn, gratuïtament i sense cap compromís per la meua part, un exemplar del «Manual del Professor».

Nom

Domicili

Població CP..... Prov.....

NEN QUE CAÇAVA OCELLS, EL

FITXA TÈCNICA: 24 diapositives en color (dibuixos)

Material que l'acompanya: Cinta cassette de 5'20" de duració, gravada en català.
Guió del conte precedit d'un pròleg i seguit d'unes pautes d'utilització.

Autor: Joan Carles Vázquez.

Editorial: Claret

Col·lecció: Audiovisuals Claret, núm. 87

TEMÀTICA QUE S'HI EXPRESSA

Natura
Relació amb els altres
Llibertat
Violència
Agressió
Ajuda
Amistat

EDAT A QUÈ VA DESTINAT

Tot i que l'autor no la fa constar, pensem que tant per la temàtica com pel tipus de dibuix pot ser comprès des de pre-escolar, i és vàlid per als cicles inicial i mitjà d'EGB. Evidentment, cada edat, i segons l'àmbit concret dels infants amb qui es projecta, s'accentuaran uns o altres aspectes. Si es vol treballar-la amb nois i noies més grans, caldrà fer-ne una presentació motivadora.

SINOPSI

El conte arrenca de la rivalitat entre dos amics per veure qui guanya a caçar més ocells. Quan un d'ells aconsegueix tenir una forma més eficaç, de la qual presumeix, algú l'ajuda a reflexionar sobre l'objectiu d'aquest «conkurs» tot fent-li sentir de prop un ocell. La història acabarà quan els dos nois es fan amics d'aquest ocell, i també dels altres, davant la impossibilitat de caçar-lo.

VALORACIÓ DEL MUNTATGE

Aspectes positius

1. Les imatges són bones des del punt de vista cromàtic.
2. L'expressivitat de les imatges és força rica, especialment pel que fa a la cara dels personatges i els gestos.
3. Cal destacar la riquesa de planificacions i d'angulacions, ja que pràcticament hi són totes representades. Això permetrà poder treballar aquests dos elements del llenguatge icònic.
4. També cal destacar la seqüenciació en què s'estructura el muntatge. Queden clares les diferents seqüències en què es subdivideix. Així, doncs, també aquest element pot ser treballat.
5. Remarquem la manera com el dibuix expressa el vol de l'ocell, ja que fins els més petits poden entendre que l'ocell no només passa, sinó que voleia.
6. Valorem positivament que els trets dels vailet protagonista corresponguin als d'un vailet normal. En cap moment no es provoca la sensació de trobar-nos davant d'un vailet «dolent».
7. El text és força a l'abast, tot i que introdueix expressions que poden ser noves. Això, però, no ho veiem com un inconvenient, sinó com una motivació de treball de vocabulari.

8. S'agraeix que el text no sigui excessiu, a diferència de la majoria de contes d'aquesta col·lecció, i que hi tingui molt més pes la part dialogada que la narrativa.
9. Les argumentacions que es posen en boca del vailet protagonista són les pròpies dels infants d'aquesta edat.
10. El ritme de projecció és adequat.
11. La banda sonora és força clara i entenedora, la música hi fa un paper més expressiu del que ens tenen acostumats altres contes de la sèrie.
12. La temàtica és adequada per als nens i facilita el diàleg sense reduir-lo al tracte amb els ocells. A partir del tema principal són molts els aspectes que queden suggerits.

nyol ja que el dibuix no acaba de correspondre-hi i el vailet protagonista sempre s'hi adreça a ell com a «ocellet».

PROPOSTES DE TREBALL

El guió que acompanya el muntatge ens en suggereix més d'una. Totes elles, però, estan relacionades amb el nostre tracte amb la natura. No oblidem que hem esmentat que la temàtica era més àmplia. Alguns d'aquests altres temes els podem veure a l'apartat d'aquesta fitxa: temàtica que s'hi expressa. Quan hem parlat dels aspectes positius del muntatge, hem remarcat uns elements del llenguatge icònic que podien ser treballats. No els arraconem sense més ni més.

Aspectes a millorar

1. Són més d'una les imatges en les quals els fons —l'escenari— queda massa difuminat.
2. La diapositiva núm. 12 té un recurs icònic —la gàbia dins el globus, per expressar que ho imagina— que és més propi del còmic que del muntatge audiovisual.
3. Apreciem una certa diferència d'estil en els dibuixos de la cara del vailet segons siguin perfil total o no. En aquest últim cas —que respon a la majoria de les imatges— els trets tenen connotacions més infantils.
4. Per al nostre gust hi ha un domini massa fort d'imatges en què el protagonista apareix estàtic.
5. En el guió hi ha frases que no deixen de ser una repetició d'allò que diu la imatge.
6. En alguns moments sembla excessiu mantenir la música de fons, ja que pot dificultar l'audició de la part parlada. Quan es fa més palès, però, és quan hi ha el piular de l'ocell —únic efecte sonor que quasi queda ofegat per la música.
8. Pot crear una certa dificultat el fet que el text concretí l'ocell en un rossi-

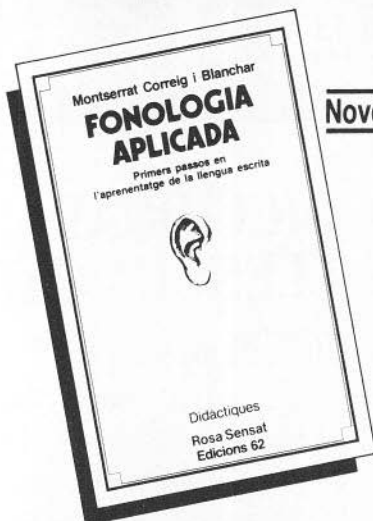
1. Representar, mitjançant la cara i el cos, estats d'ànim.
2. Fer treballar el vocabulari, dramatització amb el concepte de les paraules noves.
3. Ampliar el coneixement de l'ocell mitjançant llibres de consulta, murals, observació, etc...
4. Aprofitar les activitats programades per la Diputació sobre la natura.
5. Coneixement del propi cos a partir del palmell.
6. Llista de coses amb les quals malmetem la natura.
7. Elaborar problemes matemàtics d'addició, substracció i partició a partir del diàleg inicial.
8. Llista de coses que fem per tenir cura de la natura.
9. Treballar els diferents plans i angulacions que dibuixin una mateixa cosa de la classe des de diferents punts de vista.
10. Imitar amb mímica els diferents moviments de diferents animals.
12. Mural de contraposició entre les coses per afavorir la natura i les que no l'afavoreixen.
13. Fer ocells de paper.
14. Treballar a nivell lingüístic, icònic i dinàmic, el simbolisme dels ocells.

pardal	senzillesa
mussol	nit
àguila	força
paó	presumpció
cadenera	caut
garsa	lladre
oreneta	primavera
gavina	llibertat
voltor	mort
colom	pau

15. Elaborar el diàleg a partir de l'ocell.
16. Llista de jocs que juguem amb els nos tres amics.
17. Netejar algun tros de pati, carrer o jardinet del nostre barri. Posar-hi cartells que facin referència a l'estat anterior i actual d'aquell lloc.
18. Joc de cartes: Elaborar cartes en què hi hagi formes, colors i números diferents. Repartir-les entre els nens, formant grups. Un grup ha de pensar una sèrie amb les cartes i els altres grups han d'endevinar, no només amb l'ajuda dels del grup, sinó amb l'ajuda dels altres grups. Entre tots han d'endevinar la sèrie. El grup que inventa la sèrie és un de diferent cada vegada.

Collecció Rosa Sensat

47



Fonologia aplicada Montserrat Correig Rosa Sensat, 28, 112 pàgs.

Un ajut eficaç per al mestre que ha d'ensenyar les primeres lletres als infants.

Darrers títols publicats:

25. L'educació visual a l'escola
Marta Balada i Roser Juanola

26. Elements d'organització i avaluació del centre educatiu d'EGB

Pere Darder i José Antonio López.

27. Les eleccions al Parlament de Catalunya

J. Amengual, J. Jorba,
J. Jornet i R. Reynal

De venda a totes les llibreries

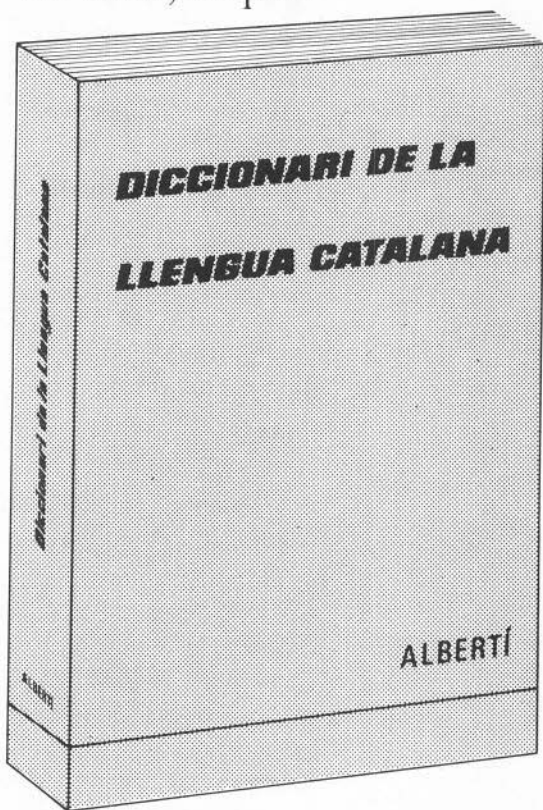
edicions 62

D I C C I O N A R I S

A L B E R T Í

**DICCIONARI DE LA
LLENGUA CATALANA**

16.^a edició, 920 ptes.



**Castellà-Català
i Català-Castellà**
Gros

14.^a edició, 2.800 ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà**
Mitjà

6.^a edició, 975 ptes.

**Castellà-Català
i Català-Castellà**
Petit

7.^a edició, 760 ptes.

ALBERTÍ • Editor / Trafalgar, 76 - 08010 Barcelona

LA FOPI AL BERGUEDÀ

Aquí al Berguedà, la FOPI ha esdevingut ja una paraula usual entre els mestres, com ho ha estat a Cornellà i ho és ara també a Santa Coloma o a l'Hospitalet. El curiós és, però, que a cada lloc l'hem feta una mica nostra i l'hem vestida diferent. I això pensem que és bo i pot ser un argument en defensa seca, car la formació dels mestres ha de partir de les necessitats i interessos ja existents, si vol arribar a esdevenir realment una impulsora de canvi.

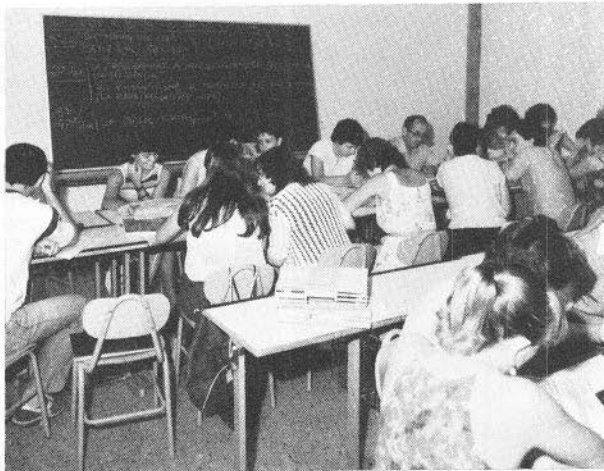
La idea de portar la FOPI aquí al Berguedà va néixer de l'estreta col·laboració entre el Grup de Mestres per a la catalanització de l'escola i el Centre de Recursos Pedagògics del Berguedà i el cert és que va demostrar ser una idea encertada, ja que el primer cop que vam proposar-ho a les escoles en una reunió general que vam convocar, totes, a excepció de dues, van acollir-la bé.

Vam iniciar així el curs 83-84 amb tres seminaris: Gestió escolar, coordinat per M. Antònia Vilardell i Josep Rovira; Cicle Mitjà, coordinat per Àngels Prat que enguany té la col·laboració d'Albert Sardans, i Escoles Unitàries, coordinat per Montserrat Castanys. Els dos primers tenien periodicitat setmanal, es reunien cada dijous. El tercer, en canvi, i bàsicament per problemes de transport dels alumnes, es va planificar intensiu dos cops a la setmana durant els mesos de novembre i desembre. Després, a demanda dels mateixos mestres, que tenien molt d'interès a poder continuar el seminari per tal de desenvolupar temes que amb tants pocs dies no havíem pogut sinó dibuixar, el seminari es va prorrogar en 7 sessions més de periodicitat quinzenal.

¿Per què vam escollir aquests tres seminaris? El cert és que ens hagués agradat fer-ne més, però en aquell moment no era possible, d'altra banda aquí al Berguedà, a part de les escoles unitàries, n'hi ha d'altres en les quals un mestre té més d'un curs allora i això fa poc viable fer junts tots els

seminaris, ja que deixarien pràcticament buida l'escola el dia que es fes el FOPI. Així doncs, fer el seminari de Gestió semblava bàsic —a partir d'ell s'organitza la bona coordinació dins l'escola de totes les propostes nascudes en el si de la FOPI. El de Cicle Mitjà semblava adient fer-lo just en el moment en què s'iniciava la posada en marxa de les directrius del Departament d'Ensenyament sobre aquest cicle. I quant al seminari d'Unitàries, era fonamental fer-lo per poder atendre les escoles petites, on una estructura en cicles era impossible.

El curs actual vam decidir ampliar el nombre de seminaris amb el de Cicle Inicial, coordinat per Pia Vilarrubias, i el de Ciències Socials al Cicle Superior, coordinat per Joan Pagès. També vam voler normalitzar el d'Escoles Unitàries, que ha passat a fer-se amb periodicitat setmanal.



La posada en marxa aquí a casa nostra d'un Pla de Formació Permanent ha estat important per tres raons bàsiques. La primera, i que apareixia ja clara per a tots en el moment d'engegar la FOPI, és la de reciclar un nombre força important de mestres als quals d'altra manera la formació permanent els era difícil d'arribar. En segon lloc —tal i com es plantejava el Pla: assumit pels claustres de cada escola i amb suport institucional— aquesta formació havia d'arribar a mobilitzar també la mateixa organització d'escola per tal d'aprofundir i assumir millor el projecte educatiu. La tercera raó, que potser molts no vam veure clara llavors i que ara en canvi ens sembla molt important, és que a través de la FOPI s'ha anat creant una estructura que dóna coherència i valor a un projecte educatiu de comarca que ajudi a superar els límits concrets de cada escola per incloure'ls en una dinàmica més àmplia

on puguin integrar-se escoles, associacions de pares, ajuntaments i totes aquelles institucions que haurien de coincidir en un mateix concepte d'educació.

Val a dir que no tot el que la FOPI ha estat capaç d'iniciar s'ha concretat ja. Ha despertat interessos, ha aportat noves idees, noves tècniques, ens ha forçat una mica la «marxa» vers la renovació i ha obert noves vies.

Ha obert el camí i ara ve el repte: cristallitzar tot això en fórmules concretes, adaptades a la nostra realitat, viables també sense una estructura de FOPI i... saber-les mantenir.

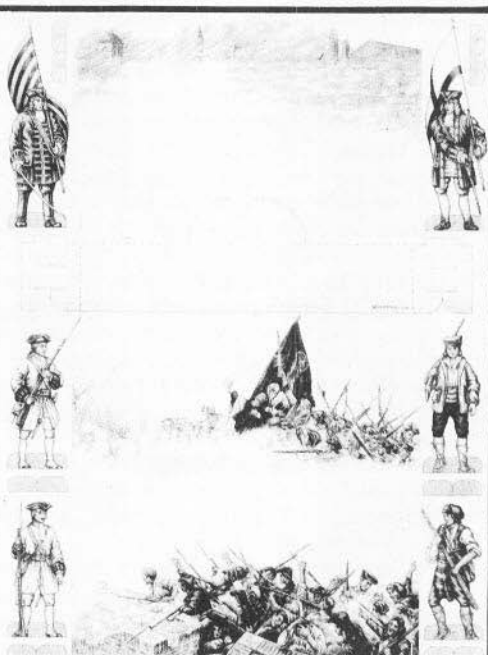
Segui com sigui el repte, el fet és que des d'aquí, ja ara, l'assumim.

Grup de Mestres per a la Catalanització de l'Escola

HISTÒRIA I TRADICIÓ EN RETALLABLES

Diorama: Defensa del baluard de Sant Pere. L'Onze de setembre de 1714, on el conseller en Cap Rafael Casanova caigué ferit, abraçat a la bandera de Santa Eulàlia, bandera de la Ciutat i patrona de Barcelona.

Figures: A l'esquerra, bandera de la Casa Comtal de Barcelona portada per un prohò. Dos soldats a la moda austriaca del rei Carles. A la dreta, bandera del Principat de Catalunya, originària de la Marca fundada per Carlemany, portada per un noble. Dos menestrals barcelonins de «La Coronela», milícia dels gremis defensors de la ciutat.



EL LLAMP

Apartat 9034 - 08080 Barcelona - Telèfon 217 36 06

LLIBRES DE MÚSICA

Escola de pedagogia musical Mètode Ireneu Segarra

Per al parvulari

Xim na, na, na
225 fitxes per a nens de 3-6 anys
1983. 700 ptes

Xim na, na, na
Guia del mestre. 1983. 20 pp.
100 ptes.

Pim pam repicam
183 fitxes per a nens de 4-5 anys
1983. 700 ptes

Pim pam repicam
Llibre del mestre. 1983. 16 pp.
100 ptes

M. Teresa Malagarriga i Rovira
Montserrat Busqué i Barceló
**La música al parvulari i al jardí
d'infància. I**

Continguts. 1982. 88 pp. 350 ptes

Per a E.G.B.

Música. Cicle inicial. I.
3ª edició
68 pp. 175 ptes.

Música. Cicle inicial. II.
72 pp.

Música. Cicle mitjà III.
80 pp.
Escola de pedagogia musical
Mètode Ireneu Segarra

Per a escoles de música

Ireneu Segarra
El meu llibre de música
Primer grau (2ª edició)
96 pp. 600 ptes

Ireneu Segarra
El meu llibre de música
Segon grau (2ª edició)
120 pp. 1.000 ptes

Ireneu Segarra
El meu llibre de música
Tercer grau
134 pp. 1.000 ptes

Ireneu Segarra
El meu llibre de música
Quart grau
128 pp. 1.000 ptes

Ireneu Segarra
40 fitxes
complement d'«El meu llibre de música»
primer grau (5ª edició) 375 ptes.

Ireneu Segarra
30 fitxes
complement d'«El meu llibre de música»
segon grau 300 ptes.

Ireneu Segarra
27 fitxes
complement d'«El meu llibre de música»
tercer grau 300 ptes.

En preparació:
Ireneu Segarra
Fitxes complement d'«El meu llibre de
música». Quart grau

Fitxes rítmico-musicals
550 ptes.

Cançoners

Ireneu Segarra
Juguem cantant, I
(4ª edició) 48 pp. 600 ptes.

Ireneu Segarra
Juguem cantant, II
34 pp. 600 ptes

Montserrat Busqué
Violet Sant Pere
(4ª edició) 110 pp. 425 ptes.

Montserrat Busqué
Violet Sant Pau
(2ª edició) 96 pp. 425 ptes

Xesco Boix
Galing-galong
(2ª edició) 136 pp. 425 ptes.

Xesco Boix
Lireta-liraina
112 pp. 425 ptes.

Xesco Boix, Àngel Daban, Toni
Giménez, Lluís M. Panyella, Noè Favas
Els cinc dits d'una mà
112 pp. 425 ptes.

Toni Giménez
Re m'hi fa si fa sol
128 pp. 425 ptes.



Publicacions de l'Abadia de Montserrat



CASES DE COLÒNIES

Rbla. de la Marina, 161 T. 335 49 12
L'Hospitalet de Llobregat

Can Mateu

CAN MATEU. UNA NOVETAT!!

Can Mateu un nou conjunt d'instal·lacions, en un marc incomparable, el servei de les activitats del lleure a Catalunya.

- Casa de Colònies
- Casa de Trobades i Convivències
- Lloc d'acampada
- 10 Hectàrees de bosc i prats
- Escola nàutica (Vela, rem, esquí aquàtic, windsurfing)

Cases per a colònies, estades «escola-natura» grups escolars, convivències i trobades.

- Can Cabàlies** (Ogassa - Ripollès)
- Can Massaguer** (Breda - La Selva)
- Can Company** (Vilanova de Sau - Osona)
- Can Mateu** (Pantà de Sau - Les Guilleries)



20^a _____ Escola _____ d'Estiu _____ 1985 _____

La principal notícia per a una «Perspectiva Escolar» del mes de setembre és, sens dubte, explicar alguna cosa de l'Escola d'Estiu. I més en aquest cas, en què ha estat la 20a Escola d'Estiu que organitza Rosa Sensat.

L'Escola d'Estiu 1985 ha comptat amb un total de 200 cursos, 3.850 matriculats i alguns canvis en el disseny que cal valorar positivament.

S'esqueia el desè aniversari de l'aprovació, a l'Escola de Bosc de Montjuïc, en el si de la X Escola d'Estiu, del Document «Per una Nova Escola Pública Catalana», que ha representat una fita important en l'esdevenir educatiu i polític del nostre país. I s'ha volgut celebrar mitjançant el treball continuat durant el curs passat, per refer aquest document i poder-ne presentar una nova versió, més d'acord amb les circumstàncies actuals. El document, aprovat en una Assemblea de socis el 26 de juny, va ser presentat i discutit posteriorment a l'Escola d'Estiu, i les esmenes que d'allí en van sortir es van presentar en un nou debat del document que tindrà lloc dins la campanya «En defensa de l'Ensenyament Públic i la seva qualitat».

La 20a edició de l'Escola d'Estiu ha servit també per fer alguns canvis:

El «Tastaolletes» de la secció III ha permès, a tots els que ho desitjaven, de triar cada dia entre un seguit d'activitats atractives i útils per a l'escola: mates al camp del Barça, visites al cementiri, als jardins de Pedralbes, etc.

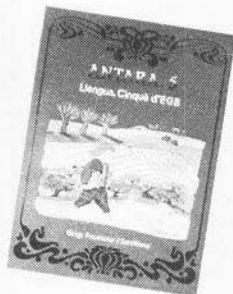
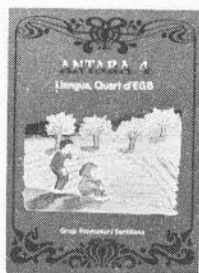
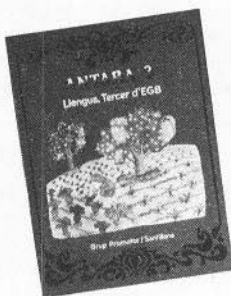
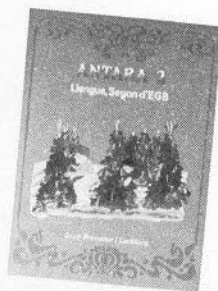
La secció IV va organitzar una taula rodona cada matí sobre diversos aspectes de l'educació dels nois i noies d'aquesta edat, amb debats posteriors que van resultar nombrosos i rics en aportacions.

El canvi més important ha estat la participació, en els debats de «Els Tres Dies» (que van ser els darrers de l'Escola d'Estiu), de diversos psicòlegs, sociòlegs i pedagogs de pràcticament tot Europa, en els quals cada un d'elles va parlar del seu tema, sota l'eix conductor «L'escola en una societat en canvi».

El balanç és positiu, per bé que el nombre de participants en aquests «Tres Dies» no va ser precisament desbordant. Més aviat van ser poquets. Va ser molt interessant tot el que van explicar els ponents i el que es va debatre. (Els socis ho podeu llegir a «Ep! mestre».)

De cara a la propera Escola d'Estiu, cal plantejar la millor manera i l'horari més adient per dur a terme aquest tipus d'activitat.

ANTARA



**Nova sèrie de llengua
per als cicles inicial i mitjà**



Grup Promotor/Santillana

DIARI OFICIAL DE LA GENERALITAT (DOG) Resum juliol i agost

12-VII-85. Ordre de 20 de juny de 1985, per la qual es crea el Centre de Documentació Didàctico-pedagògica i de Difusió del Pla d'Experimentació del Cicle Superior de l'EGB i del Primer Cicle de l'Ensenyament Secundari.

12-VII-85. Resolució de 14 de juny de 1985, per la qual es desplega, per als centres de Pre-escolar, Educació General Bàsica, Educació Especial i Formació Permanent d'Adults, l'ordre d'11 de juny de 1985, sobre calendari escolar per al curs 1985-86.

26-VII-85. Resolució de 9 de juliol de 1985, per la qual s'atorguen borses de viatge a determinats grups d'alumnes de Centres Docents de Catalunya, per a l'aprenentatge actiu dels idiomes anglès i francès en els països respectius.

29-VII-85. Ordre de 10 de juny de 1985, per la qual s'estableixen les hores setmanals de classe de l'assignatura de Llengua i Literatures Catalanes als diversos cursos i modalitats de Batxillerat.

9-VIII-85. Decret 214/1985, de 6 de juny, sobre regulació dels centres docents experimentals de règim especial.

12-VIII-85. Ordre de 8 de juliol de 1985, per la qual es modifica la composició de diversos Col·legis Públics d'Educació General Bàsica i Centres de Pre-escolar.

19-VIII-85. Decret 217/1985, d'1 de juliol, pel qual s'aproven els Estatuts de la Universitat de Barcelona.

26-VIII-85. Ordre de 18 de juliol de 1985, per la qual s'aprova la llista definitiva de centres docents privats que s'han d'integrar a la xarxa docent pública, en aplicació del que es disposa a la Llei 14/1983, de 14 de juliol.







26-VIII-85. Resolució de 5 de juny de 1985, per la qual es fixen les condicions pedagògiques horàries i de matriculació de l'especialitat de Jardineria d'Infància (branca llar) per a centres públics i privats per al curs 1985-86.

26-VIII-85. Resolució de 29 de juliol de 1985, per la qual s'aproven els qüestionaris oficials a Catalunya per complimentar la recollida de dades per a l'elaboració de l'Estadística educativa del curs 1985-86, corresponents als nivells de Pre-escolar, Educació General Bàsica, Batxillerat, Formació Professional i Educació Especial.

28-VIII-85. Decret 233/1985, de 23 de juliol, pel qual es crea una Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia en la Universitat Autònoma de Barcelona.

30-VIII-85. Decret 219/1985, de 23 de juliol, pel qual es creen diversos Instituts de Batxillerat a Catalunya.

30-VIII-85. Ordre de 17 de juliol de 1985, per la qual es convoca concurs públic per a la concessió de subvencions als Ajuntaments per col·laborar en el patrocini dels cursos de català per a adults durant el curs acadèmic 1985-86.

	 <p>Biblioteca de la Classe</p>		
<p>1 Elaboració d'un material assequible als nois, que possibiliti una pedagogia de la investigació.</p> <p>2 Adequació del procés d'aprenentatge a les edats dels nois.</p> <p>3 Propostes de treball interdisciplinari per aprofundir la recerca.</p>			
<p>LLIBRES PER A TREBALLAR SENSE LLIBRES</p>			
	<p>4 Desenvolupament científic i didàctic de temes monogràfics per treballar a les aules.</p> <p>5 Orientació en el plantejament i sistematització de la recerca.</p>		
	<p>GAO EDITORIAL</p> <p>C/ de l'Art 81 - Tel 938 225 22 11 08026 Barcelona</p> <p>Diputació de Barcelona Servei d'Ensenyament i Investigació</p>		

DE MARTÍN VIGIL A PETER HÄRTLING: LA NOVEL·LA PER A JOVES

Escriure per a nois i noies de més de 12 o 13 anys no és gens fàcil. Es tracta d'un grup d'edats (dels 13 als 18 anys aproximadament) en les quals els interessos lectors poden variar moltíssim, així com el nivell de lectura de cada noi i noia, que pot anar des de la novel·leta d'aventures tipus «Los tres investigadores» o la novel·la rosa, fins al darrer llibre de Vázquez Montalbán o els contes de Poe. De tota manera, sembla evident que existeixen un cert nombre de llibres, als quals s'han qualificat de «juvenils» que interessin especialment la gent d'aquestes edats, ja sigui perquè els protagonistes són joves igual que ells i s'estableix un atractiu-identificació, o bé perquè els temes de què tracten els parlen de coses que els agraden, com la ciència-ficció o els llibres sobre la recerca de la pròpia identitat, l'amor o el xoc entre les generacions.

El pioner d'aquestes obres dedicades a joves (els anys 50-60) fou sens dubte José Luis Martín Vigil, un escriptor espanyol de trajectòria força curiosa: jesuïta, militant de l'Opus i finalment deslligat del món religiós, l'obra del qual és un clar reflex del seu maremàgnum ideològic, que va des d'unes postures polítiques pròpies del franquisme, un transfons sexual morbós i la religió com a salvadora i redemptora de tot («La vida sale al encuentro», «Cierito olor a podrido»), fins a postures més «modernes» i pretensament de denúncia de la situació dels joves. Les seves novel·les foren autèntics best-sellers els anys seixanta i eren una prova que el públic adolescent buscava en les novel·les aquelles respostes a les qüestions que ni a casa ni a l'escola ningú no gosava plantejar.

Sortosament, el panorama actual és ben diferent i els joves lectors no sols es limiten a llegir les obres «pensades» per a joves, sinó que d'aquí i d'allà van triant novel·les i narracions que sovint es converteixen

en èxits de vendes, com fou el cas de «El mecanoscrit del segon origen» escrit per Pedrolo sense preveure que trobaria uns àvids lectors entre el públic juvenil.

Les col·leccions adreçades als lectors joves

Algunes col·leccions, tant en català com en castellà, es dirigeixen molt especialment a aquesta franja de lectors que s'ha denominat també «joves adults» amb la intenció de no reduir el seu abast a un públic únicament



d'adolescents. Les col·leccions com «Gran Angular» d'editorial SM, «L'Esparver» de La Magrana, «El Nus» de Laia, «Juvenil Alfaguara» d'Editorial Alfaguara, «La joven colección» de Lóguez, així com alguns títols del tercer nivell dels «Grumets de mar enllà» i la col·lecció «Cronos» de La Galera, presenten una bona selecció d'obres d'autors actuals que pot interessar especialment un públic jove. Cap tema no sembla vedat en aquestes col·leccions, si bé en general es pot dir que l'òptica global és positiva, especialment en aquelles històries de conflicte i marginació en les quals es tendeix a donar sortides raonables als protagonistes. I així trobem novel·les en les quals es presenten situacions familiars o personals de crisi (pares que se separen, nois en conflicte amb el seu entorn, situacions socials injustes, etc.); altres en què es descriu amb encert la vida de cada dia, amb els seus desenganys i esperances; també trobem el món del meravellós, del fantàstic, de l'aventura...

En general, es tracta d'obres ben escrites, que presenten poques innovacions des d'un punt de vista literari, moltes de les quals tenen un to bastant intimista i personal que facilita la identificació del lector o lectora amb el protagonista (sortosament cada cop més existeixen noies protagonistes d'aquestes novel·les i no són justament novel·les roses).

Saber triar i oferir una bona varietat de temes i estils, semblen les dues premisses que haurien de regir qualsevol selecció d'obres per a joves, els quals de vegades, just cap als 13 anys, perden interès per la lectura perquè no troben títols que els interessin realment. Dissortadament, molts educadors i concretament un bon nombre de professors de literatura desconeixen quasi totalment aquestes novel·les i continuen treballant únicament amb autors clàssics que els nois llegiran amb esforç i sense trobar-hi cap plaer: «El lazarillo de Tormes», les novel·les de Pérez Galdós i les diverses obres de Narcís Oller, són els únics autors que es treballen i comenten en moltes aules. ¿Per què no treballar a partir d'una novel·la de Maria Gripe o de Francesc Vallverdú? ¿Per què no arriscar-se amb els personatges de Peter Härtling o Eduardo Mendoza?

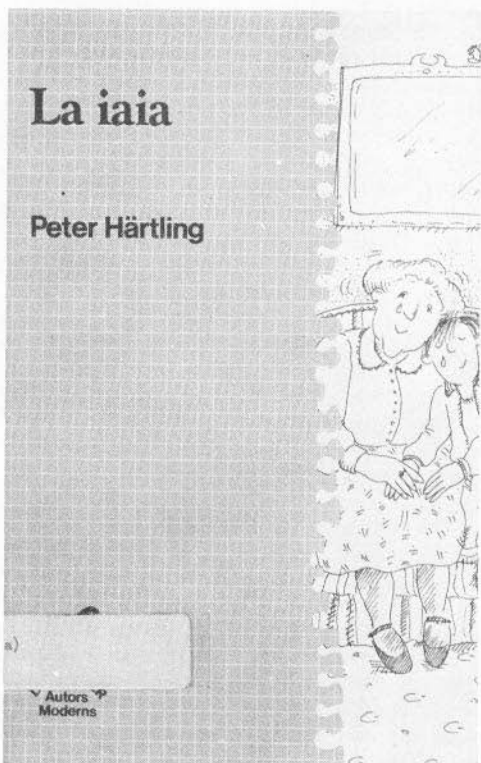
Llegir vol dir entendre, ésser capaç de jutjar i analitzar allò que es llegeix, no únicament des d'un punt de vista sintàctic o d'estil, sinó també de contingut.

En la literatura que avui tenen els joves a l'abast, hi ha un ampli espectre d'obres per treballar, discutir, analitzar i passar-s'ho bé amb la seva lectura.

Les novel·les d'autors catalans

Repasant la selecció d'obres que aquí se segueix, es fa patent la manca de llibres escrits per autors catalans, ja que hi ha un predomini clar de traduccions d'autors alemanys i nòrdics.

Què passa amb els escriptors catalans? Sembla que sols dos gèneres dels que poden interessar els joves es conreen mínimament: la novel·la fantàstica i la policíaca. No



actualitat

es troben novel·les de ciència-ficció (salvant el cas del Mecanoscrit), la novel·la de conflicte sembla que encara fa por i rarament s'escriu sobre altres països i cultures. Un fet que marcà tan profundament tot el país com fou la Guerra Civil no apareix en cap d'aquestes rol·leccions (sols en dos llibres de Juan Farias, en castellà, i al llibre de Maria Barbal es tracta el tema).

La normalització de la literatura catalana —com ja es deia en el Congrés de Cultura Catalana— passa pel fet de poder oferir als joves (i als infants i als adults) novel·les de qualsevol temàtica: realistes, de ciència-ficció, policiaques, etc. Fins ara s'ha notat un excès de por o un interès quasi exclusiu per recuperar la pròpia història i identitat a través de la novel·listica, la qual cosa avui ja no té la mateixa justificació que fa deu o quinze anys.

Algunes editorials estan fent interessants esforços envers aquesta normalització, però en general els manquen originals catalans. «El Nus» de Laia té una variada mostra d'autors i gèneres, mentre que a «L'Esparver» els millors textos continuen essent traduccions. El mateix succeeix a «Cronos» o als «Grumets» tercer nivell de La Galera.

Manca d'autors? Crisi d'identitat? ¿o una certa prevenció a encetar segons quins temes?

La resposta potser la sap el vent, com deia Dylan.*

Núria VENTURA

A continuació, pàg. 62, publiquem una bibliografia actual de la literatura per a joves elaborada per la mateixa autora de l'article.

LLIBRES a ma i destinolibro

JOSEP PLA, MIGUEL DELIBES, TERESA PÀMIES, CAMILO JOSÉ CELA, GEORGE ORWELL, RAMÓN J. SENDER, MARIA ÀNGELS ANGLADA, GONZALO TORRENTE BALLESTER, MARIÀ MANENT, ANA M.^a MATUTE, UMBERTO ECO, JUAN GOYTISOLO, BALTASAR PORCEL, RAFAEL SÁNCHEZ FERLOSIO, TERCENCI MOIX, JESÚS FERNÁNDEZ SANTOS, JOAN PERUCHO, CARMEN MARTÍN GAITE, HEINRICH BÖLL, ALVARO CUNQUEIRO, SAUL BELLOW, JAUME VICENS VIVES, ITALO CALVINO, FRANCISCO GARCÍA PAVÓN, CARMEN LAFORET, ETC...

Dues grans col·leccions de butxaca que reuneixen els millors autors i les seves millors obres.



Edicions Destino

Les obres que no deuen faltar a cap llar ni a cap escola



NOSTRE DICCIONARI Català il·lustrat

Per *Pere Elies i Busqueta*. Pròleg de *Josep Miracle* (I.E.C.).

448 pàgs. 15×21 cm. 65.000 definicions. 1.700 il·lustracions en negre i 200 en color. Gramàtica i verbs. Inclou les noves incorporacions aprovades per l'Institut d'Estudis Catalans, així com termes familiars i tècnics. Tots els municipis de Catalunya. Adreçat als centres d'ensenyament en general.

950 ptes.



CANIGÓ Català-Castellà i Castellà-Català

Per *Pere Elies i Busqueta*.

780 pàgs. 12×18,5 cm. 85.000 acepcions. Fonètica figurada. Gramàtica catalana i castellana. Ortografia. 117 verbs regulars, irregulars i auxiliars. 56 il·lustracions amb vocabulari temàtic. 8 làmines en color. Noms de pila. Insubstituïble per a tots els estudiants de la llengua catalana.

1400 ptes.

EDITORIAL RAMON SOPENA, S.A.

Provença, 95 Tel. 230 38 09 08029 Barcelona

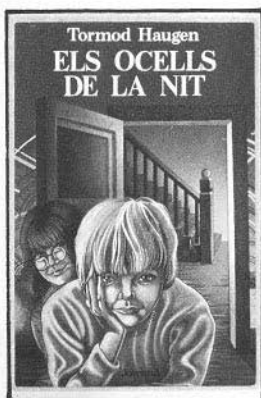
NOVETATS

COL·LECCIÓ
JUVENIL
NOVEL·LES



Jo tinc una cabra per Josef Guggenmos

Format: 13,5×19 cm.
96 pàgs. Rústica.



Els ocells de la nit per Tormod Haugen

Format: 13,5×19 cm.
160 pàgs. Rústica.

Els herois a les galàxies per Oriol Vergés

Format: 13,5×19 cm.
128 pàgs. Rústica.



RONDALLES DE GRIMM

Il·lustrades per Arthur Rackham
Traduïdes per Carles Riba



Editorial Jovenut

UNA NOVA EDICIÓ DE
LES RONDALLES DELS
GERMANS GRIMM, AMB
MOTIU DEL SEGON
CENTENARI DEL SEU
NAIXEMENT.
IL·LUSTRADES PER
ARTHUR RACKHAM.

— Edició de luxe, enquadernat
en tela, i amb làmines de color.
— Edició en rústica.



Editorial Jovenut

Provença, 101 - 08029 Barcelona - Tels. 239 20 00 - 321 75 50

BIBLIOGRAFIA ACTUAL PER TEMES

Ciència-ficció

- ASIMOV, Isaac. — *Jo, Robot*. — Alella (Barcelona): Pleniluni, 1984. — (Ciència-ficció 2).
- BRADBURY, Ray. — *Les cròniques marcianes*. — Barcelona: Bruguera, 1983. — (Els llibres del mirador).
- CHRISTOFER, John. — *Las Montañas Blancas. La ciudad del oro y el plomo. El estanque de fuego* (La trilogia de los Tripodes). — Madrid: Alfaguara, 1984-85. — (Juvenil Alfaguara 83, 96, 105).
- LEM, Stanislaw. — *El breviarío de los robots*. — Barcelona: Bruguera, 1983. — (Todolibro, 119).
- PEDROLO, Manuel de. — *Mecanoscrit del segon origen*. — Barcelona: Edicions 62, 1984. — (El Cangur).
- WELLS, H. G. — *La guerra de los mundos*. — Madrid: Anaya, 1984. — (Tus libros, 44).
- WYNDHAM, John. — *El dia dels Trífids*. — Barcelona: La Magrana, 1982. — (L'Esparver, 16).

Nois i noies en situacions difícils

- GRIPE, Maria. — *La filla de l'espantall*. — Barcelona: Cruïlla-SM, 1984. — (El vaixell de vapor).
- HETMAN, Frederick. — *Las botas de futbol*. — Salamanca: Lóguez, 1984. — (La joven colección).
- HOLMAN, Felice. — *El Robinson del metro*. — Barcelona: La Magrana, 1982. — (L'Esparver, 22).
- NUNES, Lygia Bojunga. — *La casa de la madrina*. — Madrid: Alfaguara, 1983. — (Juvenil Alfaguara, 72).
- OSSOWSKI, Leonie. — *Schocker se quiere largar*. — Madrid: Alfaguara, 1983. — (Juvenil Alfaguara, 80).
- PATERSON, Katherine. — *La Gran Gilly Hopkins*. — Madrid: Alfaguara, 1982. — (Juvenil Alfaguara, 53).

★ ★ ★

"CAN SALETA"

Servei de Colònies

LA COSTA DEL MONTSENY

Aj. de Fogars de Montclús

Vallés Oriental

Construcció d'una carbonera

Plaça

manera d'empilar

llenya per bitllar

encendre la pila

desempilada

sarrions

manera de pesar el carbó

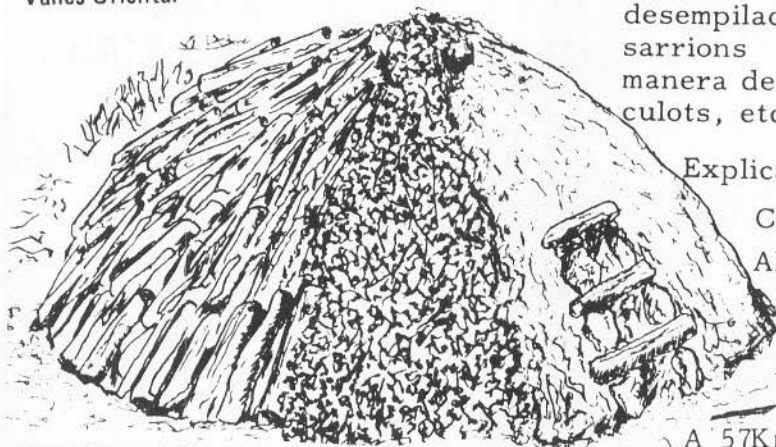
culots, etc.

Explicació del bosc

Castanyeredes,

Alzinar, Pineda,

Brucs, etc.



A 57Km. de Barcelona.

Projecció de pel·licula

i diapositives. Tels. 8480297-8475006

El món íntim i familiar

- BARBAL I FARRÉ, Maria. — *Pedra de tartera*. — Barcelona: Laia, 1985. — (El Nus, 51).
- DE VRIES, Anke. — *El passat ha quedat enre-
ra*. — Barcelona: Cruïlla-SM, 1984. — (Gran
Angular).
- HÄRTLING, Peter. — *El viejo John*. — Madrid:
Alfaguara, 1984. — (Juvenil Alfaguara, 93).
- LOWRY, Lois. — *Un estiu per a morir*. — Bar-
celona: La Magrana, 1985. — (L'Esparver, 42).
- WINBERG, Anna Greta. — *Quan un toca el
dos*. — Barcelona: La Magrana, 1981. — (L'Es-
parver, 9).
- WÖLFEL, Ursula. — *Campos verdes, campos
grises*. — Salamanca: Lóquez, 1981. — (La jo-
ven colección).

★ ★ ★

Altres pobles, altres cultures

- CAMUS, William. — *Un hueso en la autopis-
ta*. — Madrid: SM, 1980. — (Gran Angular).
- JIN, Ba. — *La familia Kao*. — Madrid: SM,
1985. — (Gran Angular, 39).
- MANZI, Alberto. — *Orzowei*. — Barcelona: La
Galera, 1983. — (Els grumets de mar enllà /
en castellà: Ed. Noguer, col. Cuatro Vientos).
- RAY, Satyajit. — *Fatik el juglar de Calcuta*. —
Madrid: Espasa-Calpe, 1984. — (Austral juve-
nil, 39).
- SINGER, Isaac Bashevis. — *Krochmalna núme-
ro 10*. — Madrid: SM, 1985. — (Gran Angu-
lar, 45).
- SOUTHALL, Ivan. — *Siete chicos de Austrà-
lia*. — Barcelona: Noguer, 1980. — (Cuatro
Vientos, 13).
- VOS-DAHMEN VON BUCHOLZ, Tonny. — *A la
sombra del drago*. — Barcelona: Juventud,
1984. — (Juventud, 70).

★ ★ ★

La guerra i el desastre nuclear

- BRUCKNER, Karl. — *Sadako vol viure*. — Bar-
celona: Pòrtic, 1982. — (El blat tendre).
- FARIAS, Juan. — *Años difíciles*. — Valladolid:
Miñón, 1982. — (Las campanas, 42).
- KERR, Judith. — *En la batalla de Inglaterra*. —
Madrid: Alfaguara, 1983. — (Juvenil, 61).
- OKUDJAVA, Bulat. — *Bona sort, company!* —
Barcelona: La Galera, 1984. — (Cronos, 3).
- PAUSEWANG, Gudrun. — *Los últimos niños*. —
Salamanca: Lóquez, 1983. — (La joven colec-
ción).

- RICHTER, Hans Peter. — *El meu amic Frie-
drich*. — Barcelona: La Magrana, 1985. — (L'Es-
parver, 40).
- TEER HAR, Jaap. — *Boris*. — Barcelona: No-
guer, 1980. — (Cuatro Vientos).

★ ★ ★

La natura, els animals, l'equilibri ecològic

- BROMLUND, Marielis. — *Jockla el pequeño
chimpancé*. — Madrid: Alfaguara, 1983. — (Ju-
venil Alfaguara, 64).
- DELIBES, Miguel. — *Tres pájaros de cuenta*. —
Valladolid: Miñón, 1982. — (Las campanas,
40).
- DEKKER, Midas. — *El lago de la ballena*. —
Madrid: Debate, 1984. — (Biblioteca de la aven-
tura).
- DURRELL, Gerald. — *Mi familia y otros ani-
males*. — Madrid: Alianza, 1983.
- DURRELL, Gerald. — *El pájaro burlón*. — Ma-
drid: Alfaguara, 1983. — (Juvenil Alfaguara,
77).
- GEORGE, Jean Craighead. — *Julie y los lo-
bos*. — Madrid: Alfaguara, 1980. — (Juvenil Al-
faguara, 10).
- LLORENS I LLONCH, Rafel. — *Els caçadors de
Vallorta*. — Barcelona: La Galera, 1983. — (Els
grumets).

★ ★ ★

Novella fantàstica i mitològica

- ENDE, Michael. — *La historia interminable*. —
Madrid: Alfaguara, 1984. — (Juvenil Alfagua-
ra, 50).
- FUSTER, Jaume. — *L'illa de les Tres Taron-
ges*. — Barcelona: Planeta, 1983. — (Ramon
Llull).
- GISBERT, Joan Manuel. — *El misterio de la isla
de Tökland*. — Madrid: Espasa-Calpe, 1981. —
(Austral Juvenil, 7).
- LINDGREN, Astrid. — *Ronja, la filla del ban-
doler*. — Barcelona: Joventut, 1984.
- MOREY, Pere. — *Les pedres que suren*. — Bar-
celona: Laia, 1984. — (El Nus, 44).
- SENNEL, Joles. — *El bosc encantat*. — Barce-
lona: Publ. de l'Abadia de Montserrat, 1982. —
(La xarxa, 50).
- TOLKIEN, J. R. R. — *El Hóbbit*. — Barcelona:
La Magrana, 1983. — (L'Esparver, 26).
- VALLVERDÚ, Josep. — *El fill de la pluja d'or*.
— Barcelona: La Galera, 1984. — (Els Gru-
mets).

actualitat

Novelles policiaques i d'aventures

- DE VRIES, Anke. — *Bellegonne, habitación 16*. — Madrid: SM, 1981. — (Gran Angular, 20).
- FUSTER, Jaume. — *De mica en mica s'omple la pica*. — Barcelona: Edicions 62, 1982. — (El cangur).
- GRIPE, Maria. — *Els escarabats volen al capvespre*. — Barcelona: Cruilla-SM, 1984. — (Gran Angular, 1).
- LEROUX, Gaston. — *El misterio del cuarto amarillo*. — Madrid: Anaya, 1982. — (Tus libros, 2).
- SEGUÍ, M. — *La gola del llop*. — Valencia: Tres i Quatre, 1983.
- SOTORRA, Andreu. — *Ofici de conteste*. — Barcelona: Laia, 1983. — (El Nus, 40).
- VILLATORO, Vicens. — *Papers robats que cremen*. — Barcelona: Laia, 1981. — (El Nus, 30).

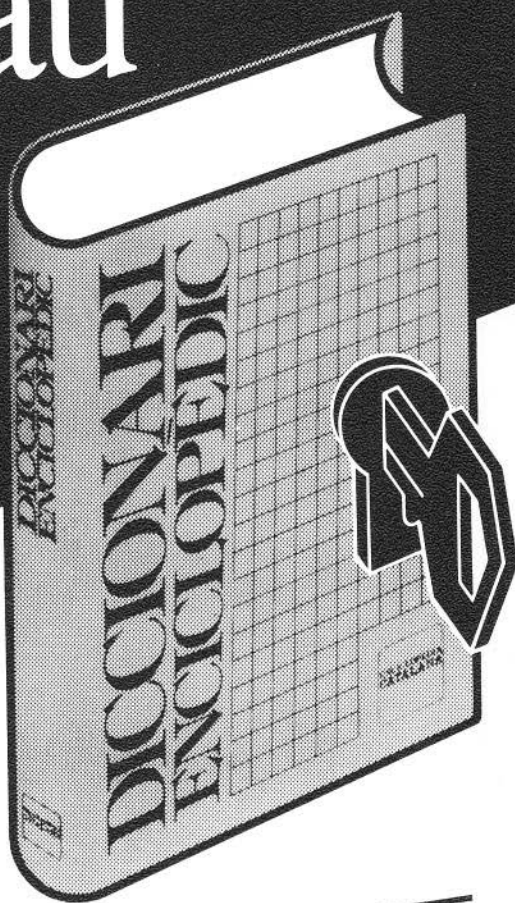
Nois amb problemes físics o psíquics

- BYARS, Betsy. — *L'estiu dels cignes*. — Barcelona: La Galera, 1984. — (Els grumets de mar enllà).
- HAAR, Jaap Ter. — *El mundo de Ben Lightart*. — Madrid: SM, 1984. — (Gran Angular, 30).
- HÄRTLING, Peter. — *¿Qué fue de Girbel?*. — Salamanca: Lóquez, 1981. — (La joven colección).
- HAUGEN, Tormod. — *Els ocells de la nit*. — Barcelona: Joventut, 1985. — (Juvenil novella).
- MATUTE, Ana M.ª — *Paulina*. — Barcelona: Lumen, 1980. — (Gran autores).
- SOUTHALL, Ivan. — *Suelta el globo!* — Madrid: SM, 1982. — (El barco de vapor).

★ ★ ★

la "clau"

a les consultes àgils



1.300 pàgines,
70.000 entrades,
3.000 il·lustracions i
700 mapes, quadres i dibuixos.

De venda a llibreries

**L'última novetat de:
els diccionaris
de l'enciclopèdia**

anglès, francès, alemany, japonès i enciclopèdic.

Desitjo rebre més informació

Nom _____

Adreça _____

Població _____

Telèfon _____

Enciclopèdia Catalana

Provença, 322 - 08037 Barcelona

21



MOBLES AMB CLASSE PER A LA CLASSE



FG FEDERICO GINER S. A.
exclusiva a Catalunya

ABACUS[®]
servei a l'ensenyament